

S *tudia* **H** *istorica* **S** *lovenica*

Studia Historica Slovenica

Časopis za humanistične in družboslovne študije
Humanities and Social Studies Review

letnik 19 (2019), št. 2

ZGODOVINSKO DRUŠTVO
DR. FRANCA KOVAČIČA
V MARIBORU

ZRI DR. FRANCA KOVAČIČA V MARIBORU

MARIBOR 2019

Izdajatelj / Published by

ZGODOVINSKO DRUŠTVO DR. FRANCA KOVAČIČA V MARIBORU /

HISTORICAL SOCIETY OF DR. FRANCO KOVAČIČ IN MARIBOR

<http://www.zgodovinsko-drustvo-kovacic.si>

ZRI DR. FRANCA KOVAČIČA V MARIBORU /

ZRI DR. FRANCO KOVAČIČ IN MARIBOR

Uredniški odbor / Editorial Board

dr. Ivo Banac (ZDA / USA), dr. Rajko Bratuž, dr. Neven Budak (Hrvaška / Croatia),
dr. Jožica Čeh Steger, dr. Darko Darovec, dr. Darko Friš, dr. Stane Granda, dr. Andrej Hozjan,
dr. Tomaž Kladnik, dr. Mateja Matjašič Friš, dr. Aleš Maver, dr. Jože Mlinarič, dr. Jurij Perovšek,
dr. Jože Pirjevec (Italija / Italy), dr. Dragan Potočnik, dr. Andrej Rahten, dr. Tone Ravnikar,
dr. Imre Szilágyi (Madžarska / Hungary), dr. Peter Štih, dr. Polonca Vidmar,
dr. Marija Wakounig (Avstrija / Austria)

Odgovorni urednik / Responsible Editor

dr. Darko Friš

Zgodovinsko društvo dr. Franca Kovačiča

Koroška cesta 160, SI–2000 Maribor, Slovenija

e-pošta / e-mail: darko.fris@um.si

Glavni urednik / Chief Editor

dr. Mateja Matjašič Friš

Članki so recenzirani. Za znanstveno vsebino prispevkov so odgovorni avtorji.

Ponatis člankov je mogoč samo z dovoljenjem uredništva in navedbo vira.

The articles have been reviewed. The authors are solely responsible for the content of their articles.

No part of this publication may be reproduced without the publisher's prior consent and a full mention of the source.

Žiro račun / *Bank Account:*

Nova KBM d.d.

SI 56041730001421147

Prevajanje / *Translation:*

David Hazemali, Uroš Turnšek

Lektoriranje / *Language-editing*

Ana Šela

Oblikovanje naslovnice / *Cover Design:*

Knjižni studio d.o.o.

Oblikovanje in računalniški prelom /

Design and Computer Typesetting:

Knjižni studio d.o.o.

Tisk / *Printed by:*

Itagraf d.o.o.

<http://shs.zgodovinsko-drustvo-kovacic.si>

Izvillečke prispevkov v tem časopisu objavljata 'Historical – Abstracts' in

'America: History and Life'.

Časopis je uvrščen v 'Ulrich's Periodicals Directory', evropsko humanistično bazo ERIH in
mednarodno bibliografsko bazo Scopus (h, d).

*Abstracts of this review are included in 'Historical – Abstracts' and
'America: History and Life'.*

*This review is included in 'Ulrich's Periodicals Directory', european humanistic database
ERIH and international database Scopus (h, d).*

Studia historica Slovenica, Časopis za humanistične in družboslovne študije,
je vpisan v razvid medijev, ki ga vodi Ministrstvo za kulturo RS, pod zaporedno številko **487**.
Izdajo časopisa sta omogočili Agencija za raziskovalno dejavnost RS in Mestna občina Maribor.
Co-financed by the Slovenian Research Agency and City of Maribor.

*Studia
historica
slovenica*

Kazalo / Contents

Članki in razprave / Papers and Essays

- TAMARA GRIESSER-PEČAR: Slovensko slovo od Habsburžanov 301
Slovenian Farewell to the Habsburgs
- JURIJ PEROVŠEK: Narodni svet in slovenska samoodločba leta 1918 333
The National Council and Slovenian Self-determination in 1918
- JURIJ PEROVŠEK: Nastanek Države Slovencev, Hrvatov in Srbov
29. oktobra 1918 in njen narodnozgodovinski pomen 369
*The Emergence of the State of Slovenes, Croats and Serbs
on October 29, 1918 and its National Historical Significance*
- DARJA KEREČ: Kulturnoprosvetne razmere na Slovenskem
ob državnem prelomu leta 1918 399
*Culture and Education in the Slovenian Lands in 1918,
in the Period of Disintegrating and Emerging States*
- BOŠTJAN ZAJŠEK: "Raje pa hočemo nemško umreti, kakor
laško ali slovansko trohnети" – mariborski Nemci v letu 1918 419
*"But We would rather Die German than to Rot as Italians or Slavs"
– the Maribor Germans in 1918*
- GORAZD BAJC in JANEZ OSOJNIK: Odnos Velike Britanije do
Avstro-Ogrske leta 1918 in dogajanja na Koroškem po
koncu prve svetovne vojne 467
*The Attitude of Great Britain to Austria-Hungary in 1918
and the Events in Carinthia After the End of the First World War*
- BOŽO REPE: Evropa in svet ob koncu Velike vojne 493
Europe and the World at the End of the Great War
- GREGOR ANTOLIČIČ: Slovensko ozemlje pod vtisom umika
avstro-ogrske vojske jeseni 1918 519
*The Slovenian Territory under the Impression of the
Retreat of the Austro-Hungarian Army in the Fall of 1918*

S *tudia* **H** *istorica* **S** *lovenica*

URŠKA LAMPE: "Vojne je konec, a še naprej jemlje svoj davek" – slovenski in hrvaški vojni ujetniki ob koncu prve svetovne vojne in vpliv zakasnele repatriacije na vsakdanje življenje njihovih svojcev 551
"The War is Over, yet it Continues to Take its Toll" – Slovenian and Croatian Prisoners of War at the End of World War I and the Impact of the Late Repatriation on the Everyday Life of their Relatives

BOGDAN KOLAR: Novi izzivi in nove naloge za Cerkev ob koncu prve svetovne vojne na socialnem področju 575
New Challenges and New Tasks for the Church in the Field of the Social Work at the End of World War I

Avtorski izvlečki / Authors' Abstracts 599

Uredniška navodila avtorjem / Editor's Instructions to Authors 607

S *tudia*
H *istorica*
S *lovenica*

*Studia
historica
slovenica*

UDK 94(497.4)"1918"
323.2(497.4)"1918"
1.01 Izvirni znanstveni članek

DOI 10.32874/SHS.2019-10

Narodni svet in slovenska samoodločba leta 1918

Jurij Perovšek

Dr., znanstveni svetnik
Inštitut za novejšo zgodovino
Kongresni trg 1, SI-1000 Ljubljana, Slovenija
e-pošta: jurij.perovsek@inz.si

Izvleček:

Z ustanovitvijo Narodnega sveta za Slovenijo in Istro (Narodni svet) 16. in 17. avgusta 1918 v Ljubljani je slovenska narodna politika stopila na pot ločitve od Avstrije. Narodni svet se je postopno razvil v organ oblasti na Slovenskem. Legitimna avstrijska oblast je začela odmirati kot suverena oblast, revolucionarna slovenska oblast, ki so jo izvrševali Narodni svet in njemu podrejeni organi, pa je bila vsak dan bolj in bolj učinkovita. Na Slovenskem so državnopravne vezi z Avstrijo pretrgali na veliki narodni manifestaciji 29. oktobra 1918 na Kongresnem trgu v Ljubljani. Manifestacije se je udeležilo več kot 30.000 ljudi vseh starosti in stanov, približno 200 slovenskih častnikov in vojakov ter vsi vodilni slovenski politični predstavniki, ki so bili tedaj v Ljubljani. V svojih govorih so pozdravili ločitev Slovencev od Avstrije in nastanek samostojne državne skupnosti Slovencev, Hrvatov in Srbov, ki so do tedaj živeli v habsburški monarhiji (Države SHS), vojaki pa so prelomili prisego, dano habsburškemu vladarju, in izjavili zvestobo Državi SHS. Vojaštvo je imelo vidno vlogo pri vzpostavitvi nove, slovenske oblasti, odločilno pa je tudi prispevalo k oblikovanju prve slovenske narodne vlade. Narodno vlado SHS v Ljubljani je na predlog Narodnega sveta 31. oktobra 1918 imenovalo Narodno Vijeće SHS v Zagrebu, vrhovni organ oblasti v Državi SHS.

Ključne besede:

Narodni svet za Slovenijo in Istro, dr. Anton Korošec, narodna manifestacija in samoodločba 29. oktobra 1918 v Ljubljani, slovensko vojaštvo, Narodna vlada SHS v Ljubljani

Studia Historica Slovenica

Časopis za humanistične in družboslovne študije

Maribor, letnik 19 (2019), št. 2, str. 333–368, 105 cit., 7 slik

Jezik: slovenski (izvleček slovenski in angleški, povzetek angleški)

I¹

Slovenski narod si je Narodni svet (Narodni svet za Slovenijo in Istro) izbral "zlasti zato, da bo pripravljen na zgodovinski trenutek, *ko prevzame skupno s Hrvati in Srbi vse pravice in dolžnosti državne samostojnosti*".² To so bile besede, s katerimi je 17. avgusta 1918 v Komunikeju o ustanovitvi Narodnega sveta (ustanovili so ga 16. in 17. avgusta) tedanji vodilni slovenski politik, načelnik katoliške Vseslovenske ljudske stranke (VLS) in predsednik Narodnega sveta, dr. Anton Korošec, oznanil, da je dotedanja slovenska narodnoemancipacijska volja, vsenarodno izražena v deklaracijskem gibanju v letih 1917–1918, stopila na pot ločitve od Avstrije. Kot je zapisal kasnejši tajnik Narodnega sveta dr. Josip Jerič, so

nemško-nacionalna nestrpnost, ki je še malo prej kovala načrte, kako bo preko našega trupla prodirala na Adrijo, neuspehi na bojiščih, prisilna vojna posojila in rekvizicije, pomanjkanje vseh življenjskih potrebščin ter neizmerna vojna stiska v zaledju /.../ uničili vero v državo in zradikalizirali duhove. Za avstrijske polovičarske rešitve je bilo prepozno. Rušiti se je začela starodavna graščina avstrijska, iz razpok pa je vsepovsod poganjalo že novo mlado življenje.³

Razpoka, ki jo je na Slovenskem pomenila ustanovitev Narodnega sveta, je po Koroščevih besedah razpirala spomin na državne pravice, ki jih je užival in izvrševal slovenski narod v svoji državi, in so za več kot tisoč let prešle v tuje roke. "*Samoodločba narodov nam jih bode zopet vrnila*," je poudaril Korošec, "*ter združila troimeni narod Slovencev, Hrvatov in Srbov v samostojno veliko državo Jugoslavijo*."⁴ S temi besedami je oznanil odločilno stopnjo jugoslovanskega gibanja na Slovenskem. "Odločilno v tem smislu, da se je tedaj dejansko začelo oblikovanje lastne slovenske državnosti, zamišljene kot del bodoče jugoslovanske državne zveze."⁵ V tem smislu je Narodni svet ob svojem nastanku zahteval, da se za vse v monarhiji živeče Slovence, Hrvate in Srbe ustano-

---

¹ Članek je nastal v okviru izvajanja raziskovalnega programa št. P6-0281 Idejnopolični in kulturni pluralizem in monizem na Slovenskem v 20. stoletju, ki ga sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna. / The authors acknowledge the financial support from the state budget by the Slovenian Research Agency (Programme No. P6-0281 *Conceptually-Political and Cultural Pluralism and Monism in 20th Century Slovenia*).

² *Grada o stvaranju jugoslovenske države : 1. 1–20. XII 1918 : 1 tom*, ur. Dragoslav Janković in Bogdan Krizman (Beograd, 1964), str. 257 (dalje: *Grada 1*).

³ Josip Jerič, "Narodni svet", v: *Slovenci v desetletju 1918–1928 : zbornik razprav iz kulturne, gospodar-ske in politične zgodovine*, ur. Josip Mal (Ljubljana, 1928), str. 144–145 (dalje: Jerič, "Narodni svet").

⁴ *Grada 1*, str. 256.

⁵ Janko Pleterski, *Prva odločitev Slovencev za Jugoslavijo : politika na domačih tleh med vojno 1914–1918* (Ljubljana, 1971), str. 256 (dalje: Pleterski, *Prva odločitev*).

vi "Narodni odbor" (kasnejše Narodno Vijeće Slovencev, Hrvatov in Srbov v Zagrebu – Narodno Vijeće), v katerem bodo zastopani vsi politični dejavniki, ki hočejo izbojevati samostojno jugoslovansko državo.⁶

Pri nastanku Narodnega sveta so sodelovali vsi takratni slovenski politični subjekti. Narodni svet so sestavljali predstavniki VLS, liberalne Jugoslovanske demokratske stranke (JDS), tržaškega političnega društva Edinost, Političnega in gospodarskega društva za Slovence in Hrvate v Istri in katoliškega Političnega in gospodarskega društva za Slovence na Koroškem. Ustanovnega zbora Narodnega sveta se je udeležila tudi Jugoslovanska socialnodemokratska stranka (JSDS), ki pa je izjavila, da svojih delegatov kot članov Narodnega sveta še ne bo poslala, a se bo njegovega delovanja vendarle udeleževala. Zbora so se udeležili tudi dalmatinski predstavniki, ki se zaradi prevelike prometne oddaljenosti Narodnemu svetu niso pridružili, bili pa so pripravljeni z njim sodelovati v skupnih vprašanjih.⁷

Slovenska samoodločba leta 1918 ni bila "darilo zgodovine", pač pa posledica v tedanjih političnih razmerah dozorenega narodnopolitičnega stališča. Natančno so jo načrtovali. To so pokazala delovna področja Narodnega sveta, ki so jih opredelili ob njegovi ustanovitvi. Izvolili so osem odsekov Narodnega sveta: *organizacijski odsek* (za pomoč predsedstvu Narodnega sveta pri organizaciji njegovega dela in za organiziranje nove slovenske državne uprave), *ustavnopravni odsek* (za pripravo temeljev bodoče ustave in uprave), *odsek za propagando* (za pojasnjevanje ciljev Narodnega sveta ožji in širši javnosti), *odsek za varstvo "naših interesov napram obstoječi administraciji"* (vodil naj bi boj za enakopravnost slovenskega jezika v šolah, uradih in v vsem javnem življenju), *odsek za gospodarsko koncentracijo* oziroma gospodarski odsek (združil in vodil naj bi slovenske gospodarske sile ter obravnaval vsa vprašanja t. i. prehodnega gospodarstva), *odsek za tujski promet* (organiziral in vodil naj bi tujski promet, železniške, avtomobilске in ladijske zveze in pospeševal trgovske ter prometne zveze), *pokrajinske odseke za Trst, Istro, Goriško, Koroško in Maribor z morebitnim pododsekom za Prekmurje* (pripravljali naj bi gradivo za ugotavljanje slovenskih mej in prebivalstvu pomagali tudi v gospodarskih vprašanjih) in *finančni odsek* (odgovoren za pokritje izdatkov Narodnega sveta).⁸ 16. novembra 1918 – že v Državi Slovencev, Hrvatov in Srbov (Država SHS) – so oblikovali še *kulturni odsek*.⁹

⁶ Grada 1, str. 254.

⁷ Pleterski, *Prva odločitev*, str. 248. O vprašanju sodelovanja JSDS v Narodnem svetu glej tudi Metod Mikuž, *Oris zgodovine Slovencev v stari Jugoslaviji 1917–1941* (Ljubljana, 1965), str. 35–37 (dalje: Mikuž, *Slovenci v stari Jugoslaviji*).

⁸ Pleterski, *Prva odločitev*, str. 257. Podrobneje o tem glej Jože Šorn, *Slovensko gospodarstvo v poprevratnih letih 1919–1924* (Ljubljana, 1997), str. 38–42 (dalje: Šorn, *Slovensko gospodarstvo 1919–1924*).

⁹ Ervin Dolenc, "Kulturni odsek Narodnega sveta", v: *Enciklopedija Slovenije* : 6, ur. Alenka Dermastia

Od navedenih odsekov velja opozoriti predvsem na ustavnopravni, gospodarski in finančni odsek Narodnega sveta. V ustavnopravnem odseku so razpravljali o notranji ureditvi bodoče jugoslovanske države, v gospodarskem o gospodarskem vidiku narodne samoodločbe, finančni pa je uspešno opravil svojo nalogo – zagotoviti gmotno podlago boju za narodno osamosvojitve. Če se najprej ustavimo pri gospodarskem in finančnem odseku, vidimo, kako celostno so domislili slovensko samoodločbo. V programu gospodarskega odseka so predvideli reševanje vrste vitalnih vprašanj, odločilnih za uspešno gospodarsko osamosvojitve. Program je načrtoval rešitev aprovizacijskega vprašanja, načrtovana sta bila gospodarska obnova Primorske in reševanje vprašanja nabave bencina, nafte ter drugih pogonskih sredstev za industrijo, kot posebna naloga pa je bilo predvideno povezovanje nacionalnih gospodarskih sil; tako naj bi ustvarili novo in enotno slovensko gospodarstvo. Program je obravnaval tudi vprašanje nacionalizacije zemljiške posesti, industrije, obrti in trgovine. Opozarjal je, da gospodarska samostojnost slovenskega naroda vsekakor terja nacionalizacijo, to je poslovenjenje tujega premoženja. Predvideval je tudi reševanje valutnega vprašanja (omeniti je treba zlasti odločitev, da se pripravi prehod z inflacionirane avstro-ogrske valute na novo, zdravo valuto) in oblikovanje enotne nacionalne zveze slovenskih zadrug vseh smeri z močno centralizirano zadružno banko. Program je nadalje ugotavljal, da je treba opredeliti vlogo slovenskega gospodarstva nasproti hrvaškemu in srbskemu v novi državi, preučiti načela prihodnje carinske politike in oceniti vlogo Trsta in Reke v bodočem gospodarstvu.¹⁰ Vsa gornja vprašanja in zamisli so nato v veliki meri uresničili v času obstoja Države SHS.¹¹

Finančni odsek je po vsej Sloveniji in Istri organiziral široko akcijo pridobivanja sredstev za Narodni svet. Pri tem je bil pomemben Korošček Apel narodu, ki ga je izdal 21. septembra 1918. Korošček je v njem poudaril, da "si je naš narod svest visokega pomena sedanjega časa /.../ izbral Narodni svet v Ljubljani kot najvišjo politično stopnjo", s katero "bo vodil borbe našega naroda za svobodo, samostalnost in neodvisnost – da postane na naših tleh iz tlačanov samostojna, svobodna država – Jugoslavija". Opozoril je, da bo lahko Narodni svet svoje delo opravil le, če ga bo moralno in gmotno podpiral ves narod. Ker Narodni svet "ne more pobirati davkov, /.../ je dolžnost naroda, da si sam naloži ta *narodni davek* [podčrtal J. P.]". Narod naj prostovoljno "plačuje ta davek svoji najvišji

---

(Ljubljana, 1992), str. 69.

¹⁰ Jože Šorn, "Narodni svet v Ljubljani in njegov gospodarski odsek", *Prispevki za zgodovino delavskega gibanja* 23, št. 1–2 (1983), str. 55–56 (dalje: Šorn, "Narodni svet"), isti, *Slovensko gospodarstvo 1919–1924*, str. 39.

¹¹ O tem glej podrobneje Jurij Perovšek, *Slovenski prevrat 1918 : položaj Slovencev v Državi Slovencev, Hrvatov in Srbov* (Ljubljana, 2018), str. 190–210 (dalje: Perovšek, *Slovenski prevrat 1918*).

Dr. Anton Korošec
(1872–1940) leta
1918 ("Ob prvi
desetletnici našega
osvobojenja", *Ilust-
rirani Slovenec*, 28.
oktober 1928, št. 44,
str. 347)

politični stopnji", kajti delovanje Narodnega sveta "bo odvisno tudi od gmotnih sredstev, ki mu bodo na razpolago". Vsak, ki ljubi jugoslovansko domovino, naj plača "po svojih močeh narodni davek našemu vrhovnemu vodstvu, 'Narodnemu svetu' v Ljubljani".¹²

Podoben poziv je Korošec 30. septembra 1918 naslovil še na zaupnike Vseslovenske ljudske stranke in Jugoslovanske demokratske stranke po sodnih okrajih na Gorenjskem, Dolenjskem, Notranjskem, Štajerskem, Goriškem, Koroškem in v ljubljanski okolici. Prosil jih je, naj prevzamejo zaupništvo Narodnega sveta, da bodo "pri svojih znancih pobirali denarne prispevke za 'Narodni svet'". Tako kot v Apelu 21. septembra je opozoril, da Narodni svet ne more pobirati davkov, "pač pa je dolžnost posameznika, da si sam naloži prostovoljni

¹² *Grada 1*, str. 300.

davek".¹³ Kot se je kasneje spominjal predsednik finančnega odseka Ivan Hribar, so na podlagi odsekovega delovanja in Koroščevih pozivov začeli

prihajati večji in manjši prispevki od vseh strani. To je bil živ dokaz, kako pravilno je naš narod sodil o potrebi in važnosti 'Narodnega Sveta' in kako hitro je spoznal neznansko znamenito njegovo delo v tedanjih razmerah. Predno smo se tega dobro zavedeli, je 'Narodni Svet' razpolagal že s stotisočaki.¹⁴

To je bila velika vsota. Hribar je še poudaril, da je bilo poslovanje Narodnega sveta ves čas natančno in pod nadzorom, posebej "vodstvu blagajniške knjige posvečala se je posebna pažnja".¹⁵

Slovensko osamosvojitveno rast, spočeto z nastankom Narodnega sveta, je izrazilo tudi oblikovanje pokrajinskih odsekov Narodnega sveta za Trst, Goriško, Koroško in Štajersko v septembru 1918 in okoli 130 krajevnih Narodnih svetov, ki so jih po 23. oktobru ustanovili po vseh važnejših in pomembnejših krajih. Ljudstvu so bili kažipot v izvrševanju pravice samoodločbe v duhu in smislu Narodnega sveta.¹⁶

Narodni svet se je postopoma razvil v organ oblasti na Slovenskem.

V izredno zanimivem procesu so se na Slovenskem in drugod v monarhiji začeli ob stari državni oblasti pojavljati narodni sveti, ki so bili najprej zastopniki narod-

¹³ Jurij Perovšek, *Slovenska osamosvojitve v letu 1918 : študija o slovenski državnosti v Državi Slovencev, Hrvatov in Srbov* (Ljubljana, 1998), str. 21 (dalje: Perovšek, *Slovenska osamosvojitve 1918*). Koroščev poziv so poslali zaupnikom VLS v naslednjih krajih: na *Gorenjskem* v Škofjo Loko, Radovljico, Kranj, Kamnik, Jesenice in Trzič; na *Dolenjskem* v Litijo, Radeče, Krško, Kostanjevico, Novo mesto, Metliko, Črnomelj, Trebnje, Mokronog, Ribnico, Velike Lašče in Višnjo Goro; na *Notranjskem* v Lož, Cerknico, Logatec, Idrijo, Postojno, Vipavo, Senožeče in Ilirsko Bistrico; v *ljubljski okolici* v Šentvid–Zgornjo Šiško in Glince–Vič. Zaupnikom JDS so ga poslali v naslednje kraje: na *Gorenjskem* v Škofjo Loko, Kranj, Trzič, Domžale, Mengeš, Jesenice, Bled in Bohinjsko Bistrico; na *Dolenjskem* v Litijo, Višnjo Goro, Krško, Kostanjevico, Mokronog, Radeče, Novo mesto, Trebnje, Žužemberk, Kočevje, Velike Lašče, Ribnico, Metliko in Črnomelj; na *Notranjskem* v Idrijo, Lož, Logatec, Cerkno, Postojno, Ilirsko Bistrico, Vipavo in Senožeče; v *ljubljski okolici* v Šentvid–Šiško, Vič–Glince in Moste–Marijo Devico v Polju; na *Štajerskem* pa v mariborsko in celjsko okrožje. Poziv so prejeli tudi zaupniki JDS na *Goriškem* in *Koroškem*. Vsem zaupnikom so ga poslali sporazumno s politično stranko, ki so ji pripadali. Ta dobro zasnovana akcija je imela opazen odziv, kar lahko razberemo iz ohranjenih seznamov darovalcev za Narodni svet. (Perovšek, *Slovenska osamosvojitve 1918*, str. 21, op. 24.)

¹⁴ Ivan Hribar, *Moji spomini : II. del* (Ljubljana, 1984), str. 257 (dalje: Hribar, *Moji spomini 2*).

¹⁵ Prav tam. – Hribarjevo trditev potrjujejo bilance pisarne Narodnega sveta za čas od 24. septembra do 24. oktobra 1918, od 25. septembra 1918 do 31. marca 1919 in od 21. oktobra 1918 do 31. januarja 1919 ter pregledi dohodkov in izdatkov (dvigov) pisarne Narodnega sveta za čas od 24. septembra do 24. oktobra 1918, od 24. septembra 1918 do 31. marca 1919, od 18. oktobra 1918 do 31. januarja 1919, od 24. oktobra 1918 do 31. marca 1919 in od 21. oktobra 1918 do 31. januarja 1919. Ko so 4. aprila 1919 pregledali finančno poslovanje Narodnega sveta, so znašali njegovi končni dohodki 154 384 Kron (K) in 17 vinarjev (v.), izdatki 141 964 K, saldo pa 12 420 K in 17 v. (Perovšek, *Slovenska osamosvojitve 1918*, str. 22, op. 26.).

¹⁶ Jerič, "Narodni svet", str. 147.

nih strank, potem pa vedno bolj organi oblasti, tako da je nastalo dvovladje, ki je trajalo, dokler ni stara oblast odšla. Vse do tega konca je le malokje prišlo do odprtih konfliktov.¹⁷

Oblast je zlagoma in mirno, brez prelivanja krvi prehajala v domače, slovenske roke. Legitimna avstrijska oblast je začela odmirati kot suverena oblast, revolucionarna slovenska oblast, ki so jo izvrševali Narodni svet in njemu podrejeni organi, pa je bila vsak dan bolj in bolj učinkovita.¹⁸ Novembra 1918 je *Slovenec* spomnil na tedanjo nedelavnost in brezbriznost avstrijskih oblasti, ki so ju "zadnje dni svojega životarjenja med nami namenoma gojile".¹⁹ Že 25. julija 1918 pa je pisatelj, dramatik in sodnik Fran Milčinski v svoj *Dnevnik* zapisal: "Impotenca oblastev".²⁰ Kot je kasneje opozoril nekdanji profesor ustavnega in upravnega prava na dunajski univerzi in finančni minister v zadnji avstrijski vladi (od 27. oktobra do 11. novembra 1918) Joseph Redlich, je poleti 1918 uradništvo povsod v Avstriji že računalo na razpad skupne države.²¹

Z vzpostavljanjem dvojnosti oblasti se je vedno bolj izražala zavest nacionalnega osvobajanja jugoslovanskih narodov izpod nemško-madžarskega gospodovanja. "Sijaj habsburškega žezla je nezadržno slabel."²² Na Slovenskem se je to pokazalo v prvi polovici oktobra 1918, ko se je med najmočnejšima političnima strankama, VLS in JDS, razvila javna polemika o prihodnji ureditvi jugoslovanske države. Polemiko je spodbudilo delo ustavnopravnega odseka Narodnega sveta. Ta je na svoji prvi seji 17. septembra 1918 obravnaval vprašanje prihodnje državne ureditve. Njegovo obravnavo so načeli načelnik VLS Korošec in drugi predstavniki stranke. Korošec je predlagal, naj bi preučili ustave Švice, Italije, Francije, Anglije in Rusije ter spregovorili tudi o vprašanju uprave, torej o centralizmu, federalizmu ali avtonomiji.²³ V razpravi je tvorno sodeloval eden od vidnih politikov VLS, nekdanji kranjski deželni glavar in dolgoletni državni ter deželnozborski poslanec VLS, sicer profesor zgodovine, Fran plemeniti Šuklje. Podal je referat o vprašanju notranje ureditve prihodnje jugoslovanske države. V njem je zagovarjal avtonomistično državno ureditev. Odziv na njegov referat je bil ugoden, saj ga je ustavnopravni odsek sprejel kot svoje stališče o tem vprašanju. Referat je

¹⁷ Vasilij Melik, *Slovinci 1848–1918 : razprave in članki* (Maribor, 2002 [i.e. 2003]), str. 698–699.

¹⁸ Ivan Tomšič, "Razpad Avstro-Ogrske in nastajanje slovenske državnosti", *Naši razgledi*, 7. 11. 1969, št. 21 (428), str. 626.

¹⁹ "Svoboda – a ne anarhija", *Slovenec*, 8. 11. 1918, št. 257, str. 1.

²⁰ Fran Milčinski, *Dnevnik 1914–1920*, ur. Goran Schmidt (Ljubljana, 2000), str. 355 (dalje: Milčinski, *Dnevnik*).

²¹ Joseph Redlich, *Austrian war Government* (New Hawen – London – Oxford, 1929), str. 172.

²² Andrej Rahten, *Od Majniške deklaracije do habsburške detronizacije : slovenska politika v času zadnjega habsburškega vladarja Karla* (Celje, 2016), str. 150.

²³ Šorn, "Narodni svet", str. 57.

ugajal zlasti Korošcu, ki je avtorja zaprosil, naj ga objavi v *Slovincu*. To se je tudi zgodilo.²⁴ Referat je izšel s soglasjem vodilnih ljudi iz Vseslovenske ljudske stranke. Zato je predstavljal njeno stališče o bodoči ureditvi jugoslovanske države.²⁵

Šukljjetov referat je pod naslovom "V zaželjeni deželi" med 5. in 18. oktobrom 1918 v štirih nadaljevanjih izšel v *Slovincu*.²⁶ Pod istim naslovom ter v enakem številu nadaljevanj je med 5. in 17. oktobrom ter 7. in 15. oktobrom 1918 izhajal tudi v *Slovenskem narodu* in *Napreju*.²⁷ Članek je imel v slovenski politični javnosti velik odmev, saj je sprožil omenjeno polemiko, v kateri pa socialna demokracija ni sodelovala. Polemika je izražala visoko stopnjo tedanje slovenske samozavesti, saj so v še obstoječi avstrijski državi in pred očmi njene cenzure, ki ni ukrepala, javno razpravljali o ureditvi druge države, ki jo pričakujejo na Slovenskem. Na liberalni strani so bili proti avtonomizmu in so podpirali strogo centralistično stališče.²⁸ Razhajanja med katoliško in liberalno stranjo so temeljila

v njihovi bistveni idejni in politični opredelitvi: SLS [VLS – op. J. P.] je bila za nacionalno samostojnost in neodvisnost, za avtonomistično, federalistično in republikansko jugoslovansko državo v Avstriji ali zunaj nje, medtem ko je bila Jugoslovanska demokratska stranka za enak državni okvir, vendar pa za nacionalno unitaristično, centralistično in monarhistično državo.²⁹

To je bilo jedro takratnih slovenskih narodnopolitičnih razhajanj.

Medtem se je bližala samoodločba. Ljudje so jo pričakovali z imenom Jugoslavija. Kako so jo razumeli tudi otroci, zgovorno priča Milčinskijev dnevniški zapis 20. oktobra 1918: "Od prejšnje sobote. Dr. [Oton] Fettich: Fantek vprašal, kaj je Jugoslavija. Deklica: Mi bomo jedli bele žemlje, Nemci črn kruh."³⁰ Žemlje in kruh bomo na tem mestu pustili ob strani, gotovo pa je tedanji razvoj tekkel k razpadu monarhije. 19. oktobra 1918 je Narodno Vijeće, vrhovno politično predstavniško

²⁴ Jurij Perovšek, *Liberalizem in vprašanje slovenstva : nacionalna politika liberalnega tabora v letih 1918–1929* (Ljubljana, 1996), str. 46. O razpravi, ki se je razvila na seji ustavnopravnega odseka 17. septembra 1918, in Šukljjetovem nastopu na njej glej podrobneje Šorn, *Slovensko gospodarstvo 1919–1924*, str. 49–52.

²⁵ Momčilo Zečevič, *Slovenska ljudska stranka in jugoslovansko zedinjenje 1917–1921 : od majniške deklaracije do vidovdanske ustave* (Maribor, 1977), str. 131.

²⁶ Fr.(an) Šuklje, "V zaželjeni deželi", *Slovenec*, 5., 7., 8., 15., 18. 10. 1918, št. 229 str. 1–2, št. 230, str. 1, št. 231, str. 1–2, št. 237, str. 1, št. 240, str. 2.

²⁷ Fr.(an) Šuklje, "V zaželjeni deželi", *Slovenski narod*, 5., 7., 8., 12., 17. 10. 1918, št. 228, str. 1–2, št. 229, str. 2, št. 230, str. 2, št. 235, str. 2–3, št. 241, str. 2; Fr.(an) Šuklje, "V zaželjeni deželi", *Naprej*, 7.–9., 14., 15. 10. 1918, št. 229, str. 2–3, št. 230, str. 2–3, št. 231, str. 1–2, št. 235, str. 2, št. 236, str. 1–2.

²⁸ O polemiki med VLS in JDS glej podrobneje Perovšek, *Slovenski prevrat 1918*, str. 46–66.

²⁹ Momčilo Zečevič, *Na zgodovinski prelomnici : Slovenci v politiki jugoslovanske države 1918–1929 : I. knjiga* (Maribor, 1986), str. 58.

³⁰ Milčinski, *Dnevnik*, str. 379.

telo, ki je vodilo boj jugoslovanskih narodov v Avstro-Ogrski za njihovo popolno narodno in politično osamosvojitve, zavrnilo znani Manifest cesarja Karla o federativnem preoblikovanju avstrijskega dela monarhije, in zahtevalo ustanovitev popolnoma suverene in samostojne države habsburških Jugoslovancev. Nato je po ameriški zavrnitvi avstro-ogrske mirovne ponudbe 18. oktobra 1918 in sočasno navedenem stališču predsednika Woodrowa Wilsona, da Čehi, Slovaki in Jugoslovani sami odločajo o svojem državnem položaju, avstro-ogrski minister za zunanje zadeve Gyula grof Andrassy 28. oktobra državnemu sekretarju ZDA Robertu Lansingu sporočil pristanek Avstro-Ogrske na to ameriško odločitev. Avstro-Ogrska je s tem priznala svoj vojaški poraz in priznala Čehom, Slovakom in jugoslovanskim narodom pravico do popolne samoodločbe. Nenemški narodni voditelji so razkosali monarhijo.³¹ Na Slovenskem so državnopravne vezi z Avstrijo pretrgali na "dan svobode, narodni praznik, praznik naroda, ki je dolgo čakal vstajenje"³² –, na veliki narodni manifestaciji 29. oktobra 1918 na Kongresnem trgu v Ljubljani. Tega dne so "ustanovili državo, definirano v majniški deklaraciji (Državo Slovencev, Hrvatov in Srbov). Seveda sami, z lastnim državitvornim dejanjem". Z lastno močjo in lastno suvereno voljo.³³ Slovenci so se "odločili za odločanje o sebi".³⁴

Manifestacija, ki jo je pripravil Narodni svet,³⁵ "je bila po pričevanju vseh udeležencev res praznik strnjenih duš".³⁶ Ljubljanske ulice in trgi so bili zaviti v slovenske narodne zastave. Trgovine so bile zaprte, prav tako uradi. Prebivalci so slavili konec vojne tudi v lokalih, iz hiš so vihrale zastave.³⁷ Kot je zapisal *Slovenski narod*, so do 29. oktobra 1918 na Slovenskem

iz lastne moči /.../ že ustvarili temelje svoje državne organizacije in je naše delo uspelo že tako daleč, da lahko z mirno vestjo trdimo, da so položeni neporušljivi temelji naše države. Tej[j] zavesti in upanju v lepo bodočnost troedinega naroda SHS je veljala manifestacija, ki se je vršila ta dan v Ljubljani.³⁸

Manifestacije "za neodvisno svobodno in samostojno državo SHS [podčrtal J. P.]"³⁹ se je udeležilo več kot 30.000 ljudi vseh starosti in stanov, približno 200

³¹ O tem glej podrobneje Perovšek, *Slovenski prevrat 1918*, str. 67–73, 74–75.

³² "Dan svobode", *Slovenec*, 29. 10. 1918, št. 249, str. 1.

³³ Janko Pleterški, *Dr. Ivan Šušteršič 1863–1925 : pot prvaka slovenskega političnega katolicizma* (Ljubljana, 1998), str. 431.

³⁴ Janko Pleterški, "K poročilu o knjigi 'Dr. Ivan Šušteršič 1863–1925'", *Časopis za zgodovino in narodopisje* 70=Nv35, št. 3 (1999), str. 510.

³⁵ O pripravljanju omenjene manifestacije in končni odločitvi zanjo glej Pleterški, *Prva odločitev*, str. 261–265, 313.

³⁶ France Dolinar, *Odsotnost slovenske državne misli v prevratu 1918* (Buenos Aires, 1971), str. 31.

³⁷ Marko Štepec, "Utrip vsakdanjega življenja v Ljubljani", *Studia Historica Slovenica* 14, št. 2–3 (2014), str. 383 (dalje: Štepec, "Utrip vsakdanjega življenja").

³⁸ "Manifestacijski sprevid v Ljubljani", *Slovenski narod*, 30. 10. 1918, št. 254, str. 1.

³⁹ Prav tam.

slovenskih častnikov in vojakov ter vsi vodilni slovenski politični predstavniki, ki so bili tedaj v Ljubljani: v odsotnosti Korošca (ta je bil tedaj v Švici, kamor se je napotil, da bi se s predstavniki Kraljevine Srbije dogovoril o ustanovitvi skupne jugoslovanske države) predsedujoči Narodnega sveta Ivan Hribar, predstavnik Jugoslovanskega kluba in Vseslovenske ljudske stranke dr. Lovro Pogačnik, namestnik kranjskega deželnega glavarja dr. Karel Triller, predstavnik Jugoslovanske socialnodemokratske stranke Josip Kopač, ljubljanski župan in načelnik Jugoslovanske demokratske stranke dr. Ivan Tavčar in ljubljanski knezoškof dr. Anton Bonaventura Jeglič.⁴⁰ Med zbranimi manifestanti so bili dvignjeni številni napisi, ki so izražali pričakovanje in hotenje razglasitve narodnega osvobojenja in jugoslovanske države. Gesla so bila narodnorevolucionarna in meščansko demokratična, nekatera pa so imela tudi socialni značaj (kmečki puntarski klic). Navezovala so se na tradicijo slovenske državnosti, pozdravljala Državo Slovencev, Hrvatov in Srbov – državo Narodnega Vijeća, pozdravljala pa tudi združitev s Srbijo. Izražala so pričakovanje, da bo v novo združeno državo prišlo celotno slovensko narodnostno ozemlje. Vsekakor pa je bilo značilno, da ni bilo gesla, ki bi pozdravljalo dinastijo Karađorđevićev.⁴¹

⁴⁰ Prav tam; *Grada o stvaranju jugoslovanske države: 1. I–20. XII 1918: II tom*, ur. Dragoslav Janković in Bogdan Krizman (Beograd, 1964), str. 433 (dalje: *Grada 2*).

⁴¹ Pleterski, *Prva odločitev*, str. 264–265. – Napisi, ki so jih dvignjene držali manifestanti, so bili: "Živio Wilson osvoboditelj (!) (s sliko). Naprej zastave Slave! Živio Korošec! Slava Kreku! (s sliko). Živio Trumbić! Živela država SHS. Živel Masaryk! Živela neodvisna Jugoslavija! Živela jugoslovanska republika! Živela Zveza narodov! Delavec, kmet in meščan vživa naj svobode dan! Največ sveta otrokom sliši Slave! Živela jugoslovanska mornarica! Kri je rodila svobodo! Živele Zjedinjene države! Živeli češki bratje! V edinosti je naša moč! Živio Pašić! Ljudje vsi bratje, bratje vsi narodi! Po celi zemlji vsem ljudem mir bodi! Zora puca bit če dana! Rešitev ljudstva je Slovan! Pravica nad vse! Egalité – liberté – fraternité! Svoboda narodom! Živio prvoboritelj jugoslovanske ideje! (s sliko sodr. E.[t]bina] Kristana). Jugoslovan, bliža se dan! Naši vojaki domov! Naš Samo pride, Naš plačilni dan! Živio Trumbić! Ne vdamo se! Iz robstva vstaja prost Slovan! Vstanite bratje, dan žari! Jugoslovan, prišel je svobode dan! Od Urala do Triglava, kliče majka Slava! Po trpljenju odrešenje! Bliža se naše odrešenje! Pod našo streho tuji rod, le gost nam bo, ne več gospod! Glej vstal je kralj Matjaž in rešil narod svoj! Slava amerikanskim Jugoslovanom! Slavimo slavno Slavo slavnih Slovanov! Živile Jugoslovanske čete! Živela mednarodna konferenca! Domovini vsak naj služi! Živela svoboda in demokracija! Slovenec, Srb, Hrvat, za uvijek brat i brat! Od Triglava do Balkana! V življenju hrepenenje! Od Korotana do Soluna! Amerikanski bratje prihitite v svobodno domovino! Slovan povsod brate ima! Neka živi što je naše! Priplaval velik dan iz juga sem na našo stran! Buči, buči naše morje adrijansko! Le vkup, le vkup uboga gmajna! Pozdravljeni sodržavljeni Medžimurci in Prekmurci! Živio Wilson! Živeli mejniki štirje, Celovec, Maribor, Gorica, Trst! Čujte gore in bregovi, da sinovi Slave smo! Živele naše prestolice Belgrad, Ljubljana, Zagreb! Allons enfants de la patrie! Buditelj angelj naš nam trobi Slovan na dan, na dan Slovan! Delavec, kmet, meščan, uživa naj svobode dan! Iz naroda za narod! Prost Slovan – gre na dan! Pozdravljeni, osvobojeni koroški bratje! S prosveto k svobodi! Živeli svobodni zavezniki Čeho-Slovaki – Poljaki! Slovanski rod na dan na dan, teptani narod velikan! Slava Korošču! Slava Wilsonu! Hej rojaki kvišku, da nam pride doba zlata! Ljubimo se! Slava Matiji Gubcu! Živeli slovenski mučniki! Od Gdanskega do Trsta! Biti slovanske krvi bodi Slovanu ponos! Kvišku srca! Živi, živi duh slovanski! Za staro pravdo! Slava Jugoslovanskim legijam! Svoji k svojim!" ("Dnevne vesti. V sprovodu so nosili naslednje napise", *Naprej*, 30. 10. 1918, št. 249, str. 3.) – O napisih, ki so jih nosili manifestanti, je poročal tudi *Slovenec*. Z izjemo napisov "Svoboda narodom!", "Živio prvoboritelj jugoslovanske ideje (s sliko E. Kristana – op. J. P.)", "Živio Trumbić" ter "Delavec, kmet in meščan, vživa naj svobode dan!", je navedel iste, kot *Naprej*.

Dr. Anton Korošec (1872–1940) leta 1918 ("Ob prvi desetletnici našega osvobojenja", *Ilustrirani Slovenec*, 28. oktober 1928, št. 44, str. 347)

"Mnogim se je zdelo, da je leto 1918 prvo leto novega zgodovinskega štetja tudi za Ljubljano in njene prebivalce."⁴² – "Še eno značilnost je treba poudariti. Zgodovinski akt 29. oktobra nosi tudi pečat slovenskih duhovnih sil: naše Cerkve, katere predstavniki so imeli vodilno vlogo pri pripravi in pri nabiranju podpisov za [Majniško] deklaracijo, in naših prosvetnih ter kulturnih ustanov."⁴³

Prvi govornik na dobro pripravljeni⁴⁴ in zgledno izpeljani manifestaciji ("niti najmanjše demonstracije ni bilo, niti ena šipa ni bila ubita, ni kaplje krvi

("Napisi, ki so se nosili pri manifestacijskem sprevodu", *Slovenec : posebna izdaja ob 7. uri zjutraj*, 30. 10. 1918, št. 249 a, str. 2–3.)

⁴² Štepec, "Utrip vsakdanjega življenja", str. 383.

⁴³ "Govor dr. Alojzija Kuharja", v: Tine Debeljak, *Pot k prvi slovenski vladi : ob 50-letnici osvoboditve* (Buenos Aires, 1970), str. 100.

⁴⁴ Glej "Vzpored današnjih slavnosti", *Slovenec*, 29. 10. 1918, št. 249, str. 1.

Ivan Hribar (1851–1941) (Digitalna zbirka knjižnice Inštituta za novejšo zgodovino v Ljubljani)

se ni prelilo in vendar se je izvršil državniški preobrat kakršnega zgodovine še ne pozna", je 13. novembra 1918 sporočil njen prireditveni odbor),⁴⁵ Hribar, je z balkona deželnega dvorca (poslopje današnje Univerze v Ljubljani) ob desetih dopoldne množico nagovoril kot državljane in državljanke svobodne Jugoslavije. Kot je opozoril Igor Grdina, je to bilo prvo nedvoumno pričevanje o obstoju nove države. "Epohalni pomen teh besed je bil pozneje vse prevečkrat prezrt." Hrvaški sabor, ki je pretrgal državnopravne odnose med Kraljevino Hrvaško, Slavonijo in Dalmacijo z ene ter Kraljevino Ogrsko in Avstrijskim cesarstvom z druge strani in razglasil njihov prehod v novo jugoslovansko državo, je začel zasedati šele dvajset minut kasneje.⁴⁶ Hribar je nato spomnil na Korošca. Obžaloval je, da na slovesnosti ni "našega predsednika [Narodnega sveta – op. J. P.], našega voditelja, apostola jugoslovanstva in prvoboritelja za našo suverenost, dr. Antona Korošca". Korošca in predsednika Jugoslovanskega

---

⁴⁵ "Manifestacijski odbor", *Slovenski narod*, 14. 11. 1918, št. 269, str. 2.

⁴⁶ Igor Grdina, *Ivan Hribar: "jedini resnični radikalec slovenski"* (Ljubljana, 2010), str. 95. O seji hrvaškega sabora 29. oktobra 1918 glej *Grada* 2, str. 403–416.

odbora, politične organizacije hrvaških, srbskih in slovenskih političnih emigrantov iz Avstro-Ogrske, ki so se med vojno v tujini zavzemali za ustanovitev jugoslovanske države, dr. Anteja Trumbića, je imenoval za tista, ki sta "položila prvi temeljni kamen samostojni in suvereni državi Slovencev, Hrvatov in Srbov". Drugi temeljni kamen je po njegovem poudarku položil dr. Janez Evangelist Krek, tretji pa "ti, narod moj, ker si blagovestnikov [Krekov – op. J. P.] klic umel in veliko dobo spoznal". Četrty kamen je položil

naš, od vseh spoštovani vrhovni dušni pastir, knezoškof dr. Anton Bonaventura Jeglič. /.../ Ko je prišel čas, segel je škof dr. Jeglič vsem zvestim sinovom naroda v roke in se – njim na čelu – izrekal za ujedini[j]enje [mišljena je znana Ljubljanska izjava 15. septembra 1917 – op. J. P.]. *S tem činom postal je – sam od sebe – primas Jugoslavije* in našo belo Ljubljano povzdignil je za stolicu primata.

Največji kamen pa je v temelje naše države položil Wilson, ki "za nas Jugoslovane od onih, ki so nam še pred nedavnim brutalno grozili, da nas v tla pomandraj, naravnost zahteva svobodo, neodvisnost in samoodločbo". – "Še enemu čutu hvaležnosti moramo v tem svečanem trenutku dati izraza", je končal Hribar.

Temelje naše države drži skupaj dragoceno pojilo. Tvojih hrabrih sinov – mladeničev in mož – tvojih onemoglih starcev. Tvojih blagih hčera – deklet in žen –. Tvojih nedolžnih otročičev kri je to, velika sveta mučenica, kraljevina Srbija. Ta kri vpila je po maščevanju k nebu in priklicala je maščevanje: ona je prosila tvojega poveljanja in poveljana si! – Zgradba pa, katero drži skupaj tako dragoceno pojilo, je neporušljiva. Prejmi torej naše poklonstvo ti, naša krasna, ob neizmernih mukah rojena in zato večno neporušljiva Jugoslavija.⁴⁷

⁴⁷ "Manifestacijski spreved v Ljubljani", *Slovenski narod*, 30. 10. 1918, št. 254, str. 2. – Jegliču ni bilo všeč, da ga je Hribar v svojem govoru poveljeval kot primasa Jugoslavije. V svojem *Dnevniku* je razsodno zapisal, "da me čaka sedanjí slavi primerno ponižanje, ako se prevzamem in se v sebi poveljujem". (*Jegličev dnevnik : znanstvenokritična izdaja*, ur. Blaž Otrin in Marija Čipić Rehar (Celje – Ljubljana, 2015), str. 765 (dalje: *Jegličev dnevnik*). Hribarjevo imenovanje Jegliča kot primasa Jugoslavije pa je sprejemal *Slovenec*, ki je v poročilo o manifestaciji za Jegliča uporabil enako oznako. ("Prestolnica Slovenije manifestira", *Slovenec : posebna izdaja ob 7. uri zjutraj*, 30. 10. 1918, št. 249 a, str. 2.) Jeglič pa se častem in priznanjem ni mogel izogniti. 24. novembra 1918 so ga skupaj s Korošcem imenovali za častnega občana Bele cerkve na Dolenjskem, antantna častnika, francoski poveljnik Carbonier in britanski major Temperley, pa sta ga ob obisku 26. novembra 1918 v Ljubljani pozdravila kot jugoslovanskega kardinala Merciera. Izjavila sta, da cenita njegov pogum, ki ga je pokazal nasproti avstrijski vladi, njegovo ravnanje pa je cenila tudi Antanta ("Škof dr. Jeglič – jugoslovanski kardinal Mercier", "Dnevne novice. *Občinski odbor v Belicerkvi*", *Slovenec*, 27. 11. 1918, št. 273, str. 1, 3); vplivni belgijski kardinal Desiré-Félicien-François-Joseph Mercier se je v zasedeni Belgiji uspešno postavil po robu deportacijam, ki so jih izvajali Nemci.

"S tem", je zapisal Hribar v svojih *Spominih*, "je bilo proglašeno odcepljenje Slovenije od avstro-ogrske monarhije in njeno združenje z Jugoslavijo. Navdušenja, ki je prevevalo množico, katera je napolnjevala ves Kongresni trg z Zvezdo vred, ni mogoče popisati." Množica je radostno vzklikala razglasitvi Jugoslavije in združitvi Slovencev z njo. "*Ni torej čudo, da so mnogi iz nje, premagani od srčne radosti in ginjenja, glasno ihteli.*"⁴⁸

Za Hribarjem je govoril Lovro Pogačnik. Zbrane je nagovoril kot drage brate in sestre. Sporočil jim je, da prihaja naravnost z Dunaja in prinaša pozdrave poslancev Jugoslovanskega kluba, ki se tam še zadržujejo. "Ves Dunaj je izgubil danes glavo", je dejal.

Tudi resni Dunajčani se boje in si s strahom pripovedujejo, da ni več daleč čas, ko bo po Ringu in na Štefanovem trgu rasla trava. Resna groza obhaja vse one, ki so živeli od naših žuljev in od bogastva slovanske zemlje in slovanskega dela. Slabo vest imajo in boje se prihodnosti. Boje se, da se bodo danes izvršila nasilstva v Ljubljani.

A slovenski narod ni narod nasilnikov, slovenski narod je narod omike in se zaveda svoje naloge v bodoči jugoslovanski državi. Narod si bo izbojeval svoje pravice. "Naša mlada moč se je zapalila ter prisega, da ostane zvesta edino Jugoslaviji, zvesta do groba."⁴⁹

Dan svobode je s spominom na Valentina Vodnika, Franceta Prešerna, Simona Jenka, Antona Aškerca in Simona Gregorčiča ter s pogledom na njene najmlajše oznanjevalce pozdravil Karel Triller. "Preroške sanje teh naših glasnikov izza treh rodov so danes realno dejstvo", je razglasil.

In zato blagor onim izmed njih, ki jih že davno krije mehka in hvaležna jugoslovanska zemlja. Njihovi duhovi v [tem] trenutku nevidno plavajo nad nami in nas blagoslovljajo. Blagor pa tudi onim, ki so bili njihovi najvernejši učenci pa jim ni bilo sojeno, da bi bili doživeli današnji jasni dan svobode. In v tem smislu veljaj s tega mesta, izpred te hiše naš spomin predvsem *preodličnemu zidarju svobodne Jugoslavije dr. J. E. Kreku*.

In vsem, iz katerih krvi se je rodila svobodna Jugoslavija.

S tem iskrenim izrazom hvaležnosti vzemimo slovo od preteklosti, nad vse žalostne. Od danes naprej naj bodo uprti vsi naši pogledi v bodočnost. Vsi in

---

⁴⁸ Hribar, *Moji spomini* 2, str. 278, 279.

⁴⁹ "Manifestacijski spreved v Ljubljani", *Slovenski narod*, 30. 10. 1918, št. 254, str. 2.

vsak izmed nas naj stremi za tem, da prestopimo prag svobode kot zrel in discipliniran, kot kulturni narod. Brez nasilstva, brez malenkostne maščevalnosti. Z neomadeževanimi in neokrvavljenimi rokami dvigajmo prapor naše svobode. Tako, da bo bodoči zgodovinar te velike dobe smel in zamogel napisati na čelo svoje knjige, posnemajoč svojega velikega prednika Plinija geslo:
Haec est Jugoslavia. Diis sacra! [To je Jugoslavija. Bogovom sveta! – op. J. P.]
Bogu ostani mila in draga, lepa naša jugoslovanska domovina!⁵⁰

Zbranim manifestantom je nato spregovoril predstavnik JSDS Josip Kopač. Kot je dan pred manifestacijo zapisal *Naprej*, so ljubljanski zaupniki socialnodemokratskih organizacij sklenili, "da se tega praznika, ki ga prirede vse slovenske stranke, udeležijo, ker priznavajo veliki trenutek osvoboditve slovenskega naroda posebej in jugoslovanskih narodov vobče iz tisočletnega jerobstva, ki je oviralo svoboden razvoj teh narodov". *Naprej* je delavstvo pozval, naj se udeleži manifestacije, "da pokažemo svoje veselje nad bližnjo svobodo našega svobodnega razvoja in obenem, da manifestiramo za enakopravnost doslej zatiranih slojev v novi državni tvorbi, ki se pravkar ustanavlja!"⁵¹ Na dan manifestacije je pridal: "Brez enakopravnosti delavstva v družbi tudi narodna svoboda ne more biti prava svoboda".⁵² V tem tonu je govoril tudi Kopač, ki je poudaril, da bo socialna demokracija, zavedajoč se svoje narodne dolžnosti, "kot velik faktor igrala veliko vlogo v novi državi SHS". Socialni demokrati se zavedajo svoje dolžnosti sodelovati pri resnično demokratični vladi. "Prepričani smo, da bo ustroj države SHS popolnoma drugačen, kakor centralizem nekdanje avstrijske države, ki leži pred nami kot star kadaver. /.../ Naj padejo razlike med nami, vsi korakajmo z enim ciljem pred očmi neprestano svojo pot zato je treba sodelovanja vseh slojev."⁵³ Svojemu končnemu cilju pa se socialna demokracija ni odpovedala. Po manifestaciji so v *Napreju* opozorili, da socialisti "smatrajo narodno odrešenje kot del njihovega socialističnega programa",⁵⁴ katerega namen je vzpostavitev socialistične družbe.⁵⁵ Naše naloge in dolžnosti so v tem,

da delamo vedno in povsod in ob vsakem slučaju z vsemi dovoljenimi in nedovoljenimi sredstvi za zmago socializma, za odpravo vsakršnega gospodarskega izkoriščanja /.../. Tudi ako stranka smatra za potrebno sodelovati z drugimi nesocialističnimi strankami v Narodnem svetu in Narodnem vječu.

⁵⁰ Prav tam.

⁵¹ "Naša manifestacija", *Naprej*, 28. 10. 1918, št. 247, str. 2.

⁵² "Narodi vstajajo in prihaja demokracija", *Naprej*, 29. 10. 1918, št. 248, str. 1.

⁵³ "Manifestacijski spreved v Ljubljani", *Slovenski narod*, 30. 10. 1918, št. 254, str. 2.

⁵⁴ "Manifestacija za Jugoslavijo", *Naprej*, 30. 10. 1918, št. 249, str. 2.

⁵⁵ V.(erus) (Anton Kristan), "Naš končni cilj", *Naprej*, 31. 10. 1918, št. 250, str. 1.

Nad nami že plava velika socialna revolucija in "preži na ugoden trenutek, da plane med nas in izvrši svojo zgodovinsko dolžnost. /.../ Naša naloga je, da ohranimo proletarijatu sposobnost, da prevzame, ako treba, v svoje roke one posle, po katerih pride do moči, da v svojem narodu izvrši svojo zgodovinsko nalogo."⁵⁶

Ivan Tavčar, ki je bil kot ljubljanski župan že pred in nato med svetovno vojno eden najvidnejših predstavnikov avstrijskega patriotizma na Slovenskem,⁵⁷ se je 29. oktobra 1918 od njega poslovil v patosu slovenskega in jugoslovanskega čustva. "Po temnih časih zasijalo nam je solnce na jasnem nebu!", je zaklical someščankam in someščanom.

Doživeli smo čase, na katere je mislil naš nebeški Prešeren, ko je pel, da se bodo Slovencem vremena razjasnila! Vremena so se nam zjasnila in jasno nebo je zvalo danes našo belo Ljubljano na plan, da mirno, dostojno, pa tudi najslovesnejše poveljuje dan, kakor ga jugoslovanstvo dosedaj še nikdar doživelo ni!

Kakor zmagovita boginja je Jugoslavija skočila

z glave umirajoči Avstriji in danes stoji pred našimi očmi v polnem svojem blesku, v polnem svojem orožju, tako da je nepremagljiva in najsí se je komaj rodila! Dosegli smo svojo državo, v kateri bodo združeni Jugoslovani kot en sam narod v taki trdni zvezi, da je nobena peklena moč ne bo mogla razkrojiti. Samostojna, ujedinjena, demokratična Jugoslavija, zgrajena na temelju enotnosti, svobode, na temelju pravičnosti in solidarnosti, je gotova in mi se ji pri tej priliki klanjamo ter prisegamo zvestobo in ljubezen!⁵⁸

Tavčar je nato spomnil na padle slovenske vojake, katerih "kri je bila pravzaprav prelita za našo Jugoslavijo". Spomnil je tudi na žrtve političnega preganjanja Slovencev v Avstriji med vojno in na pomanjkanje, v katerem so ljudje živeli v tistem času. "Danes je naša Jugoslavija že rojena, ali gotovo je," je nadaljeval, "da hudi časi s tem še niso končani: mogoče je, da bomo nekaj mesecev trpeli še vse hujše, kakor smo trpeli dosedaj. Reveže bi prosil, da naj ne obupavajo, bogatine bi rotil, da naj se v ljubezni spominjajo tistih, ki imajo manjši kos kruha, kakor oni!"⁵⁹

Manifestacija, ki je veljala slovenskemu in jugoslovanskemu vstajenju, je

---

⁵⁶ i. r. (Ivan Regent), "Naše nove naloge", *Naprej*, 31. 10. 1918, št. 250, str. 1.

⁵⁷ Jurij Perovšek, "Tavčarjevo župansko devetletje 1912–1921", *Studia Historica Slovenica* 17, št. 2 (2017), str. 560–563, 572–582, 591, 593, 594.

⁵⁸ "Manifestacijski spreved v Ljubljani", *Slovenski narod*, 30. 10. 1918, št. 254, str. 2.

⁵⁹ Prav tam.

po Tavčarjevih besedah pomenila tudi slovesen pogreb stoletnega avstrijskega ponemčevanja. "Imamo pa še drugega mrliča," je poudaril. Največjega morilca vseh časov, ki je med drugim ob življenje spravil tudi Avstrijo.

Mi pokopujemo danes z radostnim in veselim srcem tisto slaboglasno zvezo z Nemčijo, o kateri dosedaj nismo smeli govoriti, o kateri pa sedaj vemo, da je bila grobokop Avstrije, katera pa je proti svoji volji največ pripomogla, da se je rešila svojih verig naša Jugoslavija! – Tem mrličem veljaj klic: Requiescant [requiescat – op. J. P.] in pace! S tem klicem pa združimo drugi klic, ki naj sega do neba: Bog ohrani našo Jugoslavijo! Bog obvaruj ji življenje do konca svetov!⁶⁰

Zadnji je na manifestaciji govoril škof Jeglič. V govoru, ki ga je nato isti dan zabeležil v svoj dnevniški zapis, je poudaril, da se izpolnjuje to, "kar smo dolgo časa iz srca in po pravici želeli; približuje se čas, ko bomo *sami svoji* [podčrtal J. P.] v prekrasni Jugoslaviji". Opozoril je, da bo Jugoslavija, če bo stala na trdni skali strahu božjega, na trdnem temelju vsestranske naravne pravičnosti in krščanske ljubezni,

stala trdno in ne bodo je omajali kakršnikoli besni viharji. Ako bi jo pa sezidali na človeških strasteh, na grdi sebičnosti in krivičnosti, sezidali na ureditvi brez Boga, potem bo stala na pesku in sovražni viharji jo bodo porušili, pa bo podrtija strašna. /.../ Ampak modrost Božja naj razsvetli one, ki imajo odgovorno nalogo sezidati Jugoslavijo tako, da jo bodo utemeljili in uredili tako, da bo živela, se krepko razvijala, se razcvetala in [bo] dobra mati veselega, zdravega, srečnega in srčnega jugoslovanskega rodu. 'Bog čuvaj in ohrani našo Jugoslavijo! Jugoslavija naj živi!'⁶¹

⁶⁰ Prav tam.

⁶¹ *Jegličev dnevnik*, str. 764–765. Jegličev govor sta v celoti objavila tudi *Slovenec* in *Slovenski narod* ("Prestolnica Slovenije manifestira", *Slovenec* : posebna izdaja ob 7. uri zjutraj, 30. 11. 1918, št. 249 a, str. 2; "Manifestacijski spreved v Ljubljani", *Slovenski narod*, 30. 10. 1918, št. 254, str. 2.) – V svojem dnevniškem zapisu 29. oktobra 1918 je Jeglič takole opisal manifestacijo v Ljubljani: "Danes se je vršila prelepa manifestacija za Jugoslavijo. Obhod je šel po ulicah mestnih. Najlepši red. Orli in Sokoli v uniformah. Nebroj deklet v krasnih narodnih nošah. Mnogo družtev. Precej vozov z navdušenim ljudstvom. Vsa šolska mladina. Velika truma socialdemokratov. Ustavili so se pred dvorcem (deželni dvorec, današnje poslopje Univerze v Ljubljani – op. J. P.). Na balkonu sem bil jaz, župan, deželni in državni poslanci; tudi nekaj drugih odličnjakov. Mene so povabile vse tri stranke, naj pridem in ljudstvo nagovorim. Sklenili so, da spodaj izmed ljudstva ne sme nikdo govoriti; tudi v konventikelne (tajna zborovanja – op. J. P.) se ne smejo ljudje shajati, da ne bo nerodnih govorov. Namenjena je bila jugoslovanska veselica za popoldne na vrtu Uniona. Te sem bil silno žalosten, dobro vedoč, da se ne bo izvršila brez smrtnih grehov (mišljeno je nečistovanja – op. J. P.). Ker so pa stranke hotele vsak izgred preprečiti in bi se posebno zvečer lahko kaj dogodilo, je naša SLS dosegla, da se je veselica odpovedala. Kako sem bil vesel! Tudi zato so si prizadevali, da bi onemogočili vsakršen izgred, da sem se mogel jaz udeležiti. (...) Ljudstvo mi je izkazovalo mnogo burnih ovacij pred dvorcem, pa tudi idoč mimo škofovske palače. Red je bil prelep. Kakor so trume prišle, tako so tudi redno odhajale na svoje kraje. Premnogi so se naravnost domu vrnili. *Deo gratis!* Na Dunaju so se bali, da bo danes tekla kri, in naši Nemci so se bali napadov: toda vse se je izvršilo v miru in najlepšem redu." (*Jegličev dnevnik*, str. 764, 765.)

Jegliča je manifestacija tako vzradostila, da je za društvo Narodna galerija, ki so ga 18. septembra 1918 oblikovali v pričakovanju Jugoslavije,⁶² za ustanovitev osrednje ustanove slovenskega likovnega spomina, še isti dan daroval 20.000 K. O tem so poročali vsi vodilni slovenski časopisi.⁶³

II

Pri dejanju narodne samoodločbe in razglasitve jugoslovanske države (Države SHS), ki ju je pomenila manifestacija 29. oktobra 1918, je imelo vidno in pomembno vlogo slovensko vojaštvo. Kot je na ta dan v svojem *Dnevniku* zapisal Fran Milčinski, tudi sam udeleženec manifestacije, je udeležba vojaštva med zbrano množico, iz katere je odmevalo "elementarno bučanje", izzvala "veliko navdušenje".⁶⁴ Vojaštvo se je, podprto z razpoloženjem množice, ki je manifestacijo razumela in sprejela kot uresničenje slovenske narodne osamosvojitve, odločilo, da v njegovem imenu spregovori tudi nadporočnik dr. Mihajlo Rostohar. Njegov nastop na manifestaciji ni bil predviden, a Rostohar je šel na balkon deželnega dvorca, zahteval besedo, in jo tudi dobil.⁶⁵ V krajšem nagovoru je omenil, da vojake vežejo težke verige izsiljene zvestobe tuji vladi, nato pa je z izdrto sabljo v roki prelomil prisego, dano habsburškemu vladarju in slovesno izjavil zvestobo Jugoslaviji in njenemu predstavniku Narodnemu Vijeću v Zagrebu.⁶⁶ Enako so storili tudi vojaki in "s potegnjenimi sabljami in bajoneti /.../ ponovili obljubo svojega govornika".⁶⁷ Med manifestanti se je vzdignilo splošno navdušenje, ki pa ga niso delili vsi visoki

⁶² Franjo Baš, "Muzeji, galerije, arhivi in spomeniško varstvo v Sloveniji 1918–1938", v: *Spominski zbornik Slovenije : ob dvajsetletnici Kraljevine Jugoslavije*, ur. Jože Lavrič, Josip Mal in France Stele (Ljubljana, 1939), str. 315; Ervin Dolenc, "Narodna galerija", v: *Slovenska kronika XX. stoletja : knjiga 1 : 1900–1941*, ur. Marjan Drnovšek in Drago Bajt (Ljubljana, 1995), str. 198.

⁶³ "Dnevne novice. Munificentni dar našega vladike, Narodni galeriji", *Slovenec : popoldanska izdaja*, 31. 10. 1918, št. 251, str. 3; "Dnevne vesti. Munificentni dar našega vladike Narodni Galeriji", *Slovenski narod*, 31. 10. 1918, št. 256, str. 5; "Dnevne vesti. 20.000 kron za 'Narodno galerijo'", *Naprej*, 2. 11. 1918, št. 251, str. 3. O prizadevanju za ustanovitev Narodne galerije v času Države SHS glej "Za Narodno galerijo", *Slovenski narod*, 9. 11. 1918, št. 265, str. 4.

⁶⁴ Milčinski, *Dnevnik*, str. 386.

⁶⁵ Pleterski, *Prva odločitev*, str. 265–266.

⁶⁶ Prav tam, str. 266; *Grada 2*, str. 433.

⁶⁷ "Manifestacijski sprevod v Ljubljani", *Slovenski narod*, 30. 10. 1918, št. 254, str. 2. – O omenjenem Rostoharjevem dejanju in dejanju slovenskega vojaštva glej tudi "Praznik narodove svobode dne 29. oktobra 1918 v Ljubljani", *Slovenski narod*, 31. 10. 1918, št. 256, str. 2. Rostoharjevo ime je *Slovenski narod*, 31. oktobra 1918 že poznal, medtem ko ga je, kot je s poudarkom opozoril Pleterski, dan pred tem imenoval "neki častnik". (Pleterski, *Prva odločitev*, str. 265; "Manifestacijski sprevod v Ljubljani", *Slovenski narod*, 30. 10. 1918, št. 254, str. 2.) Rostoharja je z njegovim činom in priimkom 30. oktobra 1918 imenoval tudi *Naprej*, njegovo ime pa je poznal tudi *Slovenec*. ("Manifestacija za Jugoslavijo", *Naprej*, 30. 10. 1918, št. 249, str. 2; "Prestolnica Slovenije manifestira", *Slovenec : posebna izdaja ob 7. uri zjutraj*, 30. 10. 1918, št. 249 a, str. 2.)

Dr. Mihajlo Rostohar
(1878 – 1966)
("Jugoslovan – dekan
filozofske fakultete
v Brnu", *Jutro*, 8. maj
1934, št. 103, str. 3)

predstavniki, zbrani na balkonu.⁶⁸ Škof Jeglič je razburjen pristopil k Rostoharju in vzkliknil: "To je pa revolucija!" – "Da, prevzvišeni, tako nekako", mu je kratko odvrnil Rostohar.⁶⁹

Rostoharjev nastop, ki je pomenil dejanje narodnorevolucionarnega značaja, medtem ko je Milčinski za manifestacijo samo še istega dne zapisal, da je bila "silovita revolucija brez sile",⁷⁰ je nedvoumno izrazil slovenski razhod z nosilcem vrhovne oblasti v avstro-ogrski monarhiji – habsburškim vladarjem.

⁶⁸ Pleterski, *Prva odločitev*, str. 266.

⁶⁹ Mihajlo Rostohar, "Ljubljana oktobra 1918", *Naši razgledi*, 10. 12. 1971, št. 23 (478), str. 697.

⁷⁰ Milčinski, *Dnevnik*, str. 387. "Vsemu temu smo bili priče", je še dodal Milčinski, "in ni se čul ni en vzklik zoper Avstrijo ali dinastijo, noben pereat (naj pogine – op. J. P.), nič negativnega – le Živio! in Slava!" (Prav tam.)

"Nikakor ni pretirano reči, da je prav s prisego slovenskega vojaštva ob narodni manifestaciji v Ljubljani 29. oktobra 1918 nastopil tisti prelomni trenutek, ko se je iz jugoslovanskega gibanja na Slovenskem rodila slovenska in jugoslovanska državnost."⁷¹ Prelomnost tega trenutka je dobro zaznal poročevalec *Slovenca*, ki je razpoloženje zbrane množice ob prisegi slovenskih vojakov jugoslovanski državi opisal takole: "En sam klic je šel skozi množice: klic, da hoče naše ljudstvo od danes naprej prosto vseh spon samo si določati svoja pota in svojo bodočnost v svobodni jugoslovanski državi. /.../ Vsakdo ve, prehajamo iz stare Avstrije v Jugoslavijo."⁷² Poročevalec *Slovenskega naroda* pa je trenutkom ob vojaški prisegi in neposredno po njej namenil naslednje besede:

Nekdaj avstrijsko vojaštvo prisega, in ž njim prisegajo nekdanji vjetniki – junaki Srbije, in prisega ves narod. Srce skoro ne zmore navdušenja v tem trenutku. /.../ Vedro nebo se smeji, vse mesto plava v zastavah jugoslovanskih, vidiš zastave entente in Amerike, na oknih, na balkonih miglja na desettisoče zastavic iz papirja in blaga, oko tone v barvah troedinih, Ljubljana si je po štiriinpolletnem črno-žoltem molku odela praznično oblačilo – kakor nikdar preje! O, svoboda, svoboda, kako željno te pijemo!⁷³

Eno od dobrih kasnejših oznak 29. oktobra je podal tudi Tine Debeljak. Po njem je bila "spontan in slavnosten izbruh veselja, da smo stopili na most časa, ki vodi iz suženjstva v svobodo, iz *nemške dobe slovenske zgodovine v dobo, ko si bomo sami ustvarjali svojo usodo*". Pred letom 1991 je bilo tudi upravičeno zapisati: "*Zato je ta dan naš slovenski narodni praznik in praznik naše zastave*!"⁷⁴ Ljubljanski župan Tavčar se je nanj odzval po končani manifesta-

⁷¹ Pleterski, *Prva odločitev*, str. 266. – Rostohar je manifestacijo 29. oktobra 1918 v Ljubljani občutil celo kot dejanje, s katerim je bila "izklicana Slovenija za svobodno državo". (Mihajlo Rostohar, "Ljubljana oktobra 1918", *Naši razgledi*, 10. 12. 1971, št. 23 (478), str. 697.) Ustanovitev slovenske države v prevratu leta 1918 je videl tudi Anton Štebi. (Anton Štebi, *29. oktober* (Maribor, 1939), str. 28.) Podobno je v oceni, da je manifestacija 29. oktobra 1918 v Ljubljani pomenila "slovesen oklic svobodne Slovenije", menil tudi Ludovik Puš. (Ludovik Puš, *Svoboda v polmraku* ([S. l.: s. n.], 1967), str. 22.) Na tem mestu naj opozorimo, da je Slovenija v Državi SHS imela samostojen državnopravni položaj, izražen v obliki konfederativne slovenske državnosti, do nastanka posebne slovenske države pa leta 1918 ni prišlo. O slovenski konfederativni državnosti v Državi SHS glej Perovšek, *Slovenski prevrat 1918*, str. 131–187.

⁷² "Prestolica Slovenije manifestira", *Slovenec : posebna izdaja ob 7. uri zjutraj*, 30. 10. 1918, št. 249 a, str. 1, 2.

⁷³ "Praznik narodove svobode dne 29. oktobra 1918 v Ljubljani", *Slovenski narod*, 31. 10. 1918, št. 256, str. 2.

⁷⁴ Tine Debeljak, *Pot k prvi slovenski vladi : ob 50-letnici osvoboditve* (Buenos Aires, 1970), str. 75. – Pripominjam, da je izvod Debeljakovega dela, ki sem ga uporabil pri pisanju pričujoče razprave in se nahaja v knjižnici Inštituta za novejšo zgodovino v Ljubljani (sign. K 10470/2), na prvi notranji strani podpisan z E. Kardelj. Glavni slovenski in jugoslovanski socialistični ideolog ter avtor znane obravnave razvoja slovenskega narodnega vprašanja Edvard Kardelj je Debeljakovo delo očitno posedoval. O Kardeljevi marksistični obravnavi razvoja slovenskega narodnega vprašanja glej Jurij Perovšek, *Samoodločba in federacija : slovenski komunisti in nacionalno vprašanje 1920–1941* (Ljubljana,

ciji. Na seji občinskega sveta 29. oktobra 1918 je dejal, da avstrijska vlada ni več poklicana vladati na Slovenskem in da so Slovenci z njo v *ex lex* razmerju. Občinski svet je sprejel njegov predlog, da za vrhovno jugoslovansko avtoriteto prizna Narodno Vijeće, in ga prosi za prevzete vladnih funkcij v vseh slovenskih jugoslovanskih pokrajinah.⁷⁵

Poudariti je treba, da opredelitev slovenskega vojaštva za Jugoslavijo ni bila samo vsebinskega pomena. Bila je narodno in pogumno dejanje, ki ga je vojaštvo izvršilo ne oziraje se na strogo prepoved udeležbe na manifestaciji, ki jo je izdalo štacijsko poveljstvo v Ljubljani,⁷⁶ in ne oziraje se na kazenske posledice, ki bi jih utrpelo, ter možni protislovenski oboroženi nastop. Štacijsko poveljstvo je po Rostoharjevem nastopu vojaški policiji tudi izdalo ukaz, naj ga aretira in zaradi veleizdaje postavi pred vojaško sodišče, a se je po opozorilu svojega zaupnika med slovenskimi častniki aretaciji izognil.⁷⁷ Avstroogrška vojaška sila je tedaj v Ljubljani predstavljala resno grožnjo. V mestu so bili še vedno nastanjeni 1. Erzatzbataillon tirolskih strelcev, ki je štel okoli 1500 mož, 1. madžarski Sturmbataillon, ki je štel okoli 800 mož, in 1. Landsturm-Wachbataillon št. 45, ki je štel okoli 500 mož. Edino v zadnjem od teh bataljonov so bili tudi slovenski častniki in vojaki. Tirolski strelci in madžarski Sturmbataillon so razpolagali s potrebnim orožjem in strelivom.⁷⁸

Ob tem, ko odziva pripadnikov avstroogrskih oboroženih sil na manifestacijo ni bilo, pa še ni bilo rešeno vprašanje razmerja do predstavnikov nekdanje avstrijske oblasti. Ta z manifestacijo 29. oktobra v Ljubljani še ni bila odpravljena.⁷⁹ Obstajala sta še deželna vlada in deželni predsednik Henrik grof Attems, pa tudi štacijsko poveljstvo in temu podrejeni madžarski asistenčni bataljon. Poleg tega je bilo orožništvo še vedno pod vodstvom deželne vlade. Zato je na pobudo slovenskih častnikov in vojakov Narodni svet 31. oktobra 1918 odstavil in interniral nekaj nemških uradnikov na izpostavljenih položajih: policijskega ravnatelja Karla grofa Künigla, njegovega namestnika, policijskega svetnika dr. Michaela Skubla, predsednika deželnega sodišča Adolfa plemenitega Elsnerja, šolskega referenta dvornega svetnika Oskarja viteza Kalteneggerja in še nekaj drugih. Že dan poprej pa je posebni častniški odbor slovenskih rezervnih častnikov s pomočjo dela moštva 53. hrvatskega polka, ki je tedaj potoval skozi Ljubljano in ki ga je odbor pridobil na svojo stran, ter s pomočjo osvobojenih ruskih in srbskih ujetnikov razorožil madžarsko posadko na Kodeljevem.

2012), str. 251–266.

⁷⁵ "Ljubljanski občinski svet", *Slovenski narod*, 30. 10. 1918, št. 254, str. 3.

⁷⁶ Pleterski, *Prva odločitev*, str. 265–266.

⁷⁷ Mihajlo Rostohar, "Ljubljana oktobra 1918", *Naši razgledi*, 10. 12. 1971, št. 23 (478), str. 697.

⁷⁸ *Grada 2*, str. 433.

⁷⁹ Pleterski, *Prva odločitev*, str. 267.

Nato je zasedel železniško postajo in interniral poveljnika štacijskega poveljstva generala Uhareka. Njegove posle je prevzel med Slovenci znani in razmeroma priljubljeni polkovnik Ludvik Pour iz gorskega strelskega polka št. 2. Ljubljana je bila 30. oktobra 1918 v rokah slovenskega vojaštva.⁸⁰

Slovensko vojaštvo je prevzelo nadzor v Ljubljani s hitrim, energičnim in učinkovitim ukrepanjem.⁸¹ Na podlagi vesti, ki so prihajale s fronte, in večjih manevrov slovenskih častnikov so nemški in madžarski oficirji izgubili glavo in se niso poslužili orožja.⁸² Vojaštvo je 31. oktobra 1918 dopoldan prevzelo še ljubljansko mestno poveljstvo, železniško poveljstvo, skladišče streliva, celotno ljubljansko etapo armade poveljnika jugozahodne fronte feldmaršala Svetozarja Borojevića von Bojne in Zaloški kolodvor.⁸³ "Popoldne se je že čutilo, da se je stara Avstrija razlezla."⁸⁴ Ob tem je vojaštvo, ki je prevzelo tudi nadzor nad vsemi komunikacijskimi zvezami, z dezinformacijami in propagandno dejavnostjo vneslo zmedo v enote umikajoče se Soške armade. To je vodilo k razkroju njene zaledne organizacije. Nekdanji vojaški dejavnik avstrijske oblasti v zahodni in osrednji Sloveniji je razpadel.⁸⁵

Podobno kot v zahodni in osrednji Sloveniji je bila vloga slovenskega vojaštva izjemno pomembna tudi na Štajerskem. Posebej v dotedanjem nemškem narodnopolitičnem "trdnjanskem trikotniku" Maribor–Celje–Ptuj,⁸⁶ kjer so se Nemci težko sprijaznili z razpadom habsburške monarhije. Vodilni štajerski liberalni politik dr. Vekoslav Kukovec jim je že 30. oktobra 1918 v *Slovenskem narodu* svetoval, naj se na pragu nove demokratične dobe v lastno korist odrečejo dotedanjih predprav, ker jih Slovenci ne priznavajo ne za upravičene, ne

⁸⁰ Prav tam; Janez J. Švajncer, "Slovenska vojska 1918–1919", v: *Boj za Maribor 1918–1919 : spominski zbornik ob sedemdesetletnici bojev za Maribor in severno mejo na slovenskem Štajerskem*, ur. Janez J. Švajncer (Maribor, 1988), str. 134 (dalje: Švajncer, "Slovenska vojska 1918–1919"). O tedanjih odstavkih visokih nemških uradnikov glej tudi Arhiv Republike Slovenije, AS 1404, t. e. 23, *Porajanje Jugoslavije : doživljaji Ljubljančana I. 1918 : dnevnik pisal dr. Miljutin Zarnik, magistratni ravnatelj v Ljubljani : prepis*, str. 6–7 (na Zarnikove zapiske me je prijazno opozoril kolega doc. dr. Željko Oset, za kar se mu iskreno zahvaljujem; dalje: Zarnik, *Porajanje Jugoslavije*); [Vladimir Ravnihar], *Moje življenje : spomini dr. Vladimira Ravniharja*, ur. Janez Cvirn, Vasilij Melik in Dušan Nečak (Ljubljana, 1997), str. 134 in Matjaž Bizjak, *Slovenska vojska 1918–1919 in formiranje Dravske divizijske oblasti : magistrska naloga* (Ljubljana, 2001), str. 41–42 (dalje: Bizjak, *Slovenska vojska 1918–1919*).

⁸¹ O tem glej tudi Bizjak, *Slovenska vojska 1918–1919*, str. 40–41.

⁸² *Građa 2*, str. 433.

⁸³ Prav tam. O nastopu slovenskega vojaštva 30. in 31. oktobra 1918 v Ljubljani glej tudi Mihajlo Rostohar, "Ljubljana oktobra 1918", *Naši razgledi*, 10. 12. 1971, št. 23 (478), str. 697; Janez J. Švajncer, *Slovenska vojska 1918–1919* (Ljubljana, 1990), str. 18–22 (dalje: Švajncer, *Slovenska vojska 1918–1919*); Štepec, "Utrip vsakdanjega življenja", str. 386.

⁸⁴ Zarnik, *Porajanje Jugoslavije*, str. 7.

⁸⁵ Perovšek, *Slovenski prevrat 1918*, str. 93–95.

⁸⁶ O narodni politiki spodnještajerskih Nemcev, ki je v času od druge polovice 19. stoletja do svetovne vojne utemeljila t. i. trdnjanski trikotnik, glej Janez Cvirn, *Trdnjanski trikotnik : politična orientacija Nemcev na Spodnjem Štajerskem 1861–1914* (Maribor, 1997); Filip Čuček, *Svoji k svojim : na poti k dokončni nacionalni razmejitvi na Spodnjem Štajerskem v 19. stoletju* (Ljubljana, 2016).

V Mariboru, dne 1. novembra 1918.

NARODNI SVET ZA ŠTAJERSKO!

Gospodu Rudolfu Maister, generalu

v
Mariboru.

Čast nam je, javiti Vam, da smo po dogovoru z dosedanjimi vojaškimi in administrativnimi oblastmi sklenili, izročiti Vam poveljstvo tukajšnje vojaške štacije ter vrhovno poveljstvo vsega Narodnemu svetu za Južno Štajersko podrejenega vojaštva.

Naroča se Vam, da nemudoma v celotnem ozemlju Južne Štajerske ukrenete po svojem ukrepu vse, kar se Vam zdi za ohranitev varnosti osebe in premoženja prebivalstva tega ozemlja potrebno.

Ob enem se Vam v imenu Narodnega sveta počeli vojaški čin generala in se Vas povabi, da tekom tega dneva storite osebno obljubo.

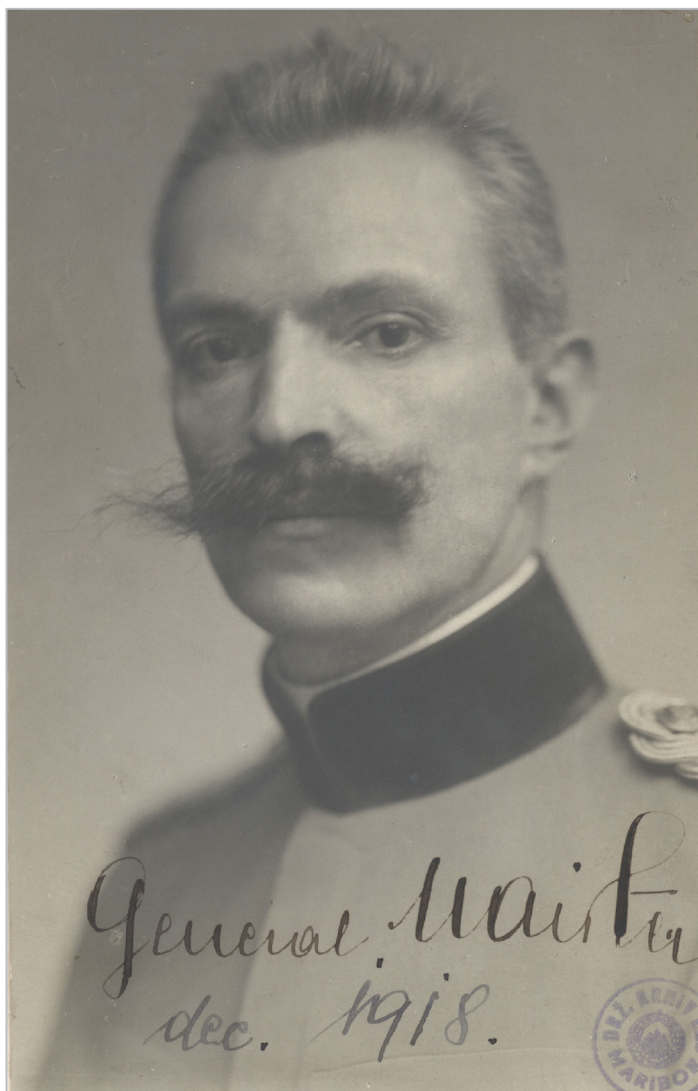
Zg. Narodni svet za Štajersko :

[Handwritten signatures: Rudolf Maister, Prof. Voglar, and others]

Dekret Narodnega sveta za Štajersko, s katerim so Rudolfa Maistra povišali v čin generala (Silvo Kranjec, "Slovenci v Jugoslaviji", v: *Spominski zbornik Slovenije : ob dvajsetletnici Kraljevine Jugoslavije*, ur. Jože Lavrič, Josip Mal in France Stele (Ljubljana, 1939), str. 83)

za dopustne.⁸⁷ V tem duhu je 1. novembra 1918 ukrepal major Rudolf Maister, ki je po pooblastilu Narodnega sveta za Štajersko v Mariboru in okolici prevzel

⁸⁷ Vekoslav Kukovec, "K zahtevam naših Nemcev", *Slovenski narod*, 30. 10. 1918, št. 254, str. 3–4. Podrobno razčlenitev Kukovčevega članka glej v Vlasta Stavbar, *Politik Vekoslav Kukovec : politično delovanje do leta 1918* (Ljubljana, 2014), str. 288–290.

General Rudolf
Maister (1874–1934)
(Pokrajinski arhiv
Maribor)

vojaško oblast. Narodni svet ga je na njegovo zahtevo še isti dan imenoval za generala. General Maister je 23. novembra 1918 razorožil nemški Schutzwehr, ki je do tedaj ostal v Mariboru. Slovensko vojaštvo in uprava sta postala popoln gospodar mesta in okolice, na podlagi Maistrove slovenske narodnoosvobodilne akcije pa je bila izoblikovana razmejitvena črta z Nemško Avstrijo okoli

Radgone, Šentilja in Kozjaka.⁸⁸

Ukrepani so tudi v Celju. Po predhodnem dogovoru že organiziranih slovenskih častnikov in podčastnikov in predstavnika Sokolov so njihova delegacija in predsednik celjskega Narodnega sveta dr. Ernest Kalan 31. oktobra 1918 odšli k poveljniku nadomestnega bataljona 87. pehotnega polka in izjavili, da prevzemajo oblast nad vso celjsko garnizijo. Ta jo je nekaj ur kasneje predal. Vse polkovne zadeve je prevzel nadporočnik Ivo Sancin. 1. novembra 1918 so slovenski vojaki prisegli Narodnemu svetu. Večina tujerodnih častnikov je še isti dan zapustila Celje. 3. novembra sta Narodni svet in poveljstvo polka vojakom, ki so se vrnili domov, skupno izdala razglas in poziv naj se vrnejo pod orožje. Odziv je bil precejšen. Tak razvoj dogodkov je vodil k odstopu (nemških) občinskih svetnikov 5. novembra 1918 in vzpostavitvi slovenske oblasti v Celju dan kasneje. Številen odziv na poziv Narodnega sveta in polkovnega poveljstva je bil velikega pomena tudi za rešitev Maribora, saj so lahko iz Celja generalu Maistru že 10. novembra poslali 200 oboroženih in izkušenih vojakov na pomoč. 24. novembra so mu poslali še 300 mož.⁸⁹ Vloga vojaštva je bila opazna tudi na Ptujju. Tja so 6. novembra 1918 prispeli pripadniki t. i. stražnega bataljona, ki so ga ustanovili v Ljubljani, in naslednji dan razorožili Bürger Garde. V obrambo "nemškega Ptujja" so jo oblikovali in oborožili ptujski Nemci.⁹⁰ Vojaštvo je prispevalo tudi k prevzemu oblasti v Rogaški Slatini.⁹¹ Na Štajerskem je bilo ključni dejavnik pri vzpostavitvi slovenske oblasti.⁹²

Vloga vojaštva konec oktobra in v novembru je imela v slovenski samoo-

⁸⁸ Več o tem glej Zdravko Seručar, *Vojne akcije u Koruškoj 1918/19 godine : kratak pregled* (Beograd, 1950), str. 26–27; Mikuž, *Slovenci v stari Jugoslaviji*, str. 57–58; Lojze Ude, "Boj za Maribor in štajersko Podravje v letu 1918/1919", v: *Boj za Maribor 1918–1919 : spominski zbornik ob sedemdesetletnici bojev za Maribor in severno mejo na slovenskem Štajerskem*, ur. Janez J. Švajncar (Maribor, 1988), str. 127–128; Švajncar, "Slovenska vojska 1918–1919", str. 136, 139, 141, isti, *Slovenska vojska 1918–1919*, str. 23–24; Damijan Guštin, "Maister prevzame oblast v Mariboru", v: *Slovenska kronika XX. stoletja : knjiga 1 : 1900–1941*, ur. Marjan Drnovšek in Drago Bajt (Ljubljana, 1995), str. 210–211.

⁸⁹ Ivo Sancin, "Kako je bilo v Celju", v: *Boj za Maribor 1918–1919 : spominski zbornik ob sedemdesetletnici bojev za Maribor in severno mejo na slovenskem Štajerskem*, ur. Janez J. Švajncar (Maribor, 1988), str. 304–307; Josip Videmšek, "Zadnji oktobrski dnevi leta 1918 v Celju", v: *Boj za Maribor 1918–1919 : spominski zbornik ob sedemdesetletnici bojev za Maribor in severno mejo na slovenskem Štajerskem*, ur. Janez J. Švajncar (Maribor, 1988), str. 308–309; Uroš Herman, *Liberalizem na Celjskem med leti 1918 in 1921 : magistrsko delo* (Maribor, 2016), str. 66–67, 69 (dalje: Herman, *Liberalizem na Celjskem*).

⁹⁰ Ljubica Šuligoj, "Ptujsko območje na prelomu stoletja do leta 1920", *Časopis za zgodovino in narodopisje* 65=NV30, št. 2 (1994), str. 311 (dalje: Šuligoj, "Ptujsko območje"); Bizjak, *Slovenska vojska 1918–1919*, str. 58–59.

⁹¹ Bizjak, *Slovenska vojska 1918–1919*, str. 59–60.

⁹² Prav tam, str. 60. Podrobneje o tem glej str. 51–60. O vzpostavitvi slovenske oblasti na Štajerskem glej tudi Matija Slavič, "Državni prevrat v Mariborski oblasti", v: *Slovenci v desetletju 1918–1928 : zbornik razprav iz kulturne, gospodarske in politične zgodovine*, ur. Josip Mal (Ljubljana, 1928), str. 219–239; Marko Žuraj, *Med regionalizmom in jugoslovanstvom : "liberalizem" na Štajerskem med letoma 1918 in 1923* (Maribor, 2010), str. 49–50, 74, 76–86, 88.

dločbi leta 1918 poseben nacionalni značaj v dejstvu, da njegovi nastopi v glavnem niso bili enotno pripravljeni in vođeni. Nastali so med častniki in vojaki samimi, spodbudil jih je razvoj dogodkov. "Sprostila se je nakopičena narodna energija in iz častnikov ter vojakov, ki so več let krvaveli na tujih bojiščih, naredila narodne vojake."⁹³ Vojaštvo je obvarovalo narodno osvoboditev in osamosvojitvev slovenskega naroda, poleg tega pa odločilno prispevalo k formalni dovrstitvi takratne slovenske narodnopolitične osamosvojitve. Ko je bila 30. oktobra 1918 Ljubljana že v rokah vojaštva, je namreč že omenjeni častniški odbor ultimativno zahteval od Narodnega sveta, "naj takoj imenuje narodno vlado, če ne, prevzame oblast slovensko vojaštvo. To je pospešilo sestavo *prve slovenske narodne vlade* [podčrtal J. P.] in odstavitve deželnega predsednika Attemsa".⁹⁴ Narodno vlado SHS v Ljubljani (Narodna vlada) je na predlog Narodnega sveta 31. oktobra 1918 imenovalo zagrebško Narodno Vijeće, vrhovni organ oblasti v Državi SHS.⁹⁵

Zadnje dejanje slovenske narodne samoodločbe je bilo izvršeno istega dne, 31. oktobra 1918, ko je predsednik Narodne vlade Josip vitez Pogačnik sporočil avstrijskemu ministrskemu predsedniku Heinrichu Lammaschu, da so pretrgane vse vezi Slovenije s prejšnjo monarhijo in da prevzema vse vladne posle na Kranjskem, Primorskem ter v slovenskem delu Koroške in Štajerske.⁹⁶ Slovenska Narodna vlada se je 1. novembra 1918 sestala na svoji prvi seji. Po njej so predsednik vlade Josip Pogačnik in njena člana dr. Janko Brejc ter Karel Triller sporočili deželnemu predsedniku Attemsu, da je njegove oblasti konec in da je upravo dežele Kranjske in sploh cele Slovenije prevzela Narodna vlada.⁹⁷ Kot se je kasneje spominjal Brejc, jih je zadnji kranjski deželni predsednik sprejel "povsem prijazno, češ da nas je že pričakoval. S tem je bila nekrvava revolucija formalno izvršena. Po Ljubljani je završalo zmagonosno pirovanje kakor po dobljeni veliki bitki, ki se je prihodnje dni razširilo na vse dežele, koder prebiva naš rod."⁹⁸

Proslavitev slovenske samoodločbe ("narodnega praznika" oziroma "dneva svobode") je bila resnično široka. Obležili so jo v Idriji, Šoštanju, Sežani, na Jesenicah, v Zagorju, Novem mestu, Kranju, Ilirski Bistrici, Trnovem, Sodražici, Bohinjski Bistrici, Celju, Ljutomeru (tamkajšnje manifestacije se je udeležilo

⁹³ Švajncer, "Slovenska vojska 1918–1919", str. 132, 133.

⁹⁴ Pleterski, *Prva odločitev*, str. 267 (glej tudi str. 268); Mihajlo Rostohar, "Ljubljana oktobra 1918", *Naši razgledi*, 10. 12. 1971, št. 23 (478), str. 697.

⁹⁵ "Državljanil", *Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 4. 11. 1918, št. 1, str. 1.

⁹⁶ Fran Erjavec, *Slovenci : zemljepisni, zgodovinski, politični, kulturni, gospodarski in socialni pregled* (Ljubljana, 1923), str. 65.

⁹⁷ Janko Brejc, "Od prevrata do ustave", v: *Slovenci v desetletju 1918–1928 : zbornik razprav iz kulturne, gospodarske in politične zgodovine*, ur. Josip Mal (Ljubljana, 1928), str. 163.

⁹⁸ Prav tam.

Množica, zbrana 6. novembra 1918 na trgu pred Narodnim domom v Celju, pred odhodom na slovesni sprevod po celjskih ulicah v počastitev vzpostavitve slovenske oblasti v mestu; v spodnjem delu slike na sredini so vidni slovenski vojaki (Muzej novejšje zgodovine Celje)

tudi nekaj sto Prekmurcev), Šentrupertu, Osilnici, Gornjem Gradu, Cerkljah, Kamniku, Radovljici, Mariboru, Begunjah, na Ptuju, v Rečici ob Savinji, Vojniku, na Ljubnem, v Hrastniku in Brestanici.⁹⁹ V zadnjih dneh oktobra in v začetku novembra 1918 so oblikovali še nove odbore Narodnega sveta (Narodne odbore) v Kranju, Radovljici, Gorjah in Stari Loki, vzpostavili slovensko oblast v četrti

⁹⁹ "Manifestacija za Jugoslavijo v Idriji", *Slovenski narod*, 30. 10. 1918, št. 254, str. 2, "Narodni praznik v Šoštanj", "Narodni praznik v Sežani", "Velikanske manifestacije na Jesenicah", "Slavnostni sprevod v proslavje Jugoslavije v Zagorju ob Savi", *Slovenski narod*, 31. 10. 1918, št. 256, str. 3, "Narodne proslave. Narodni praznik v Novem mestu, Narodni praznik v Kranju, Iz Reške doline, Narodni praznik v Sodražici", *Slovenski narod*, 2. 11. 1918, št. 258, str. 3–4, "Narodna proslava. Narodni praznik na Bobinjski Bistrici", *Slovenski narod*, 4. 11. 1918, št. 260, str. 4, "Manifestacija v Celju", *Slovenski narod*, 7. 11. 1918, št. 263, str. 1, "Narodni praznik v Celju", *Slovenski narod*, 9. 11. 1918, št. 265, str. 1–2, "Prevzetje poslov Ptuja", *Slovenski narod*, 8. 11. 1918, št. 264, str. 2, "Narodne manifestacije. Manifestacija v Ljutomeru, Slavje v Št. Rupertu, Proslava svobode v Osilnici, Narodni praznik v Gornjem gradu, Manifestacija v Cerkljah", *Slovenski narod*, 12. 11. 1918, št. 267, str. 3, "Slavje po deželi. Manifestacija v Idriji, Slavje v Sežani", *Slovenec*, 30. 10. 1918, št. 250, str. 3, "Narodni praznik na deželi. Narodni praznik v Kranju, Narodni praznik na Jesenicah", *Slovenec : jutranja izdaja*, 31. 10. 1918, št. 250 a, str. 3, "Narodni praznik po deželi. Kamnik, Radovljica, Bobinjska Bistrica, Šoštanj", *Slovenec : popoldanska izdaja*, 31. 10. 1918, št. 251, str. 3, "Proslava narodnega praznika v Mariboru", *Slovenec*, 2. 11. 1918, št. 252 a, str. 3, "Dnevne novice. Proslava jugoslovanske svobode v Št. Rupertu, Begunje na Gorenjskem", *Slovenec*, 7. 11. 1918, št. 256, str. 5, "Ptuj slovenski", *Slovenec*, 8. 11. 1918, št. 257, str. 1; "Dopisi. Z Jesenic na Gorenjskem", *Naprej*, 6. 11. 1918, št. 254, str. 2; Herman, *Liberalizem na Celjskem*, str. 70–71.

nemški "trdnjavi" na Štajerskem – v Brežicah, in v Ajdovščini, na Opčinah, v Divači, Pivki, Postojni, na Rakeku, v Logatcu, Kamniku, Kranjski gori ter v celotni Mežiški dolini. Prevezli so tudi nadzor vseh železniških postaj Južne železnice od Trsta do Ljubljane; na Primorskem so kmalu zatem slovensko oblast in vojake izrinili Italijani, proti katerim uporaba orožja ni bila mogoča.¹⁰⁰ Na Ptuj, kjer so oblikovali slovensko oblast 2. novembra 1918, in kot zunanji znak Države SHS z mestne hiše razobesili slovensko trobojnico,¹⁰¹ se je sicer še dobre tri tedne ohranila dvojnost oblasti. Stari nemški občinski svet se je še vedno imel za legitimnega zastopnika mesta. Proti dvovladju na Ptuj je nato po sklepu ptujskega Narodnega sveta (ustanovili so ga 30. oktobra 1918) 13. novembra nastopil vodja okrajnega glavarstva dr. Otmar Pirkmajer, ki je Narodni vladi predlagal razpust občinskega sveta. Razpustila ga je 26. novembra 1918, predajo poslov pa so opravili 29. novembra. Ptuj je povsem prešel v slovenske roke.¹⁰²

Razpoloženje, ki je spremljalo nastop slovenske narodne oblasti, je dobro ponazoril *Slovenski narod* v poročilu o odstranitvi habsburškega cesarskega orla s pročelja ljubljanske mestne hiše 31. oktobra 1918. Izginil je cesarski orel "v skladišče", je zapisal, kjer "je počival v Napoleonovih časih, zgodovinska relikvija iz časov našega suženjstva".¹⁰³ Dva dni kasneje pa je Avstriji in Nemcem v slovo pribil:

Otresli smo se vas, ki ste nas zatirali. /.../ S hinavskim prikritim orožjem pod krinko pravičnosti, pod krinko državnih interesov ste nas zatirali in hvaležni smo vam, da ste odpirali tudi zadnjemu izmed nas oči. Tako se poslavljamo od vas z veselimi obrazi, ne stiskamo vam rok, a tudi pesti ne kažemo za Vami, ker vemo, da vas je usoda udarila v vaši oholosti, v vaši sveta- in gospodstvaželjnosti tako kruto, da vaša duša ne bo našla utehe. Zato vam pravimo samo: Veseli smo, da smo se vas iznebili, veseli bodite tudi vi, da vam ne bo treba več živeti skupaj z nami, ki ste nas zaničevali vedno kot manjvreden napol zverski narod. O zverinstvu se

¹⁰⁰ "Nemškutarske trdnjave na Štajerskem kapitulirajo", "Narodne proslave. *Narodni odbor v Kranju*", *Slovenski narod*, 2. 11. 1918, št. 258, str. 3, 4, "Politične vesti. *Krajevni odbor N. vj. v Radovljici*", "Dnevne vesti. *Krajevni odbor Narodnega vječa za občino Gorje*", *Slovenski narod*, 7. 11. 1918, št. 263, str. 3; "Dnevne novice. *Okrajni odbor Narodnega sveta v Radovljici, Iz Stare Loke*", *Slovenec*, 7. 11. 1918, št. 256, str. 5, "Jugoslavija. *Brežice slovenske*", *Slovenec*, 9. 11. 1918, št. 258, str. 2; Bizjak, *Slovenska vojska 1918–1919*, str. 47–50, 125. O oblikovanju Narodnih svetov na Slovenskem v tem času glej tudi Otmar Pirkmajer, "V Ptuj ob prevratu", v: *Boj za Maribor 1918–1919: spominski zbornik ob sedemdesetletnici bojev za Maribor in severno mejo na slovenskem Štajerskem*, ur. Janez J. Švajncar (Maribor, 1988), str. 405 (dalje: Pirkmajer, "V Ptuj"); Herman, *Liberalizem na Celjskem*, str. 70–71.

¹⁰¹ "Prevzete poslove mesta Ptuj", *Slovenski narod*, 8. 11. 1918, št. 264, str. 2; "Ptuj slovenski", *Slovenec*, 8. 11. 1918, št. 257, str. 1; "Politični pregled. *Ptuj pod kontrolo Narodnega sveta*", *Naprej*, 9. 11. 1918, št. 257, str. 2.

¹⁰² "Naredba poverjeništvu za notranje zadeve", *Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 28. 11. 1918, št. 14, str. 27; Šuligoj, "Ptujsko območje", str. 312–131; Pirkmajer, "V Ptuj", str. 403, 404, 408.

¹⁰³ "Razpoloženje na ulici", *Slovenski narod*, 31. 10. 1918, št. 256, str. 1.

bomo pomenili še na mirovni konferenci. Radostnega srca se poslavljamo od vas in upamo, da ne bomo imeli nikdar več z vami opraviti več, kakor je nam samim koristno in ljubo.¹⁰⁴

Z Dunajem je bilo konec, z Dunajem, ki ga je Ivan Cankar že 18 let pred tem opisal takole: "Debel pijan filister leži pod Golovcem v sami srajci; na čelu potne kaplje, potne kaplje pod nosom; časih se izvije težek vzdih iz ožganih pljuč; oči so zaprte, samo trepalnica desnega očesa se je nekoliko vzdignila, in kalno oko gleda v spanju trudno in neumno. ... To je danes Dunaj."¹⁰⁵ Dunaj Slovencev ni videl, oni pa so leta 1918 kot državotvorni dejavnik stopili v zgodovino.

Jurij Perovšek

THE NATIONAL COUNCIL AND SLOVENIAN SELF-DETERMINATION IN 1918

SUMMARY

With the establishment of the National Council for Slovenia and Istria (National Council) on August 16 and 17, 1918 in Ljubljana, a political body which transcended a mere political party was formed to express the will of the Slovenian people in their views on self-determination and the establishment of an independent Yugoslav state. Consequently, Slovenian national politics embarked on a path of separation from Austria. The founding of the National Council, chaired by the then leading Slovenian politician, the head of the Catholic All-Slovenian People's Party (VLS), Anton Korošec, was the result of a matured Slovenian stance on national emancipation. This was evident from

¹⁰⁴ "V slovo!", *Slovenski narod*, 2. 11. 1918, št. 258, str. 1, 2.

¹⁰⁵ "Listek. Ivan Cankar, *Dunaj polet*", *Slovenski narod*, 11. 8. 1900, št. 184, str. 1.

the Council's many different areas of influence, which were identified at the time of its creation. Eight departments of the National Council were elected: *the organizational department* (to assist the Presidency of the National Council in organizing its work and to organize a new Slovenian state administration), *the constitutional department* (for the preparation of the foundations of the future constitution and administration), the propaganda department (to explain the goals of the National Council to the general public), *the department for the protection of "our interests against the existing administration"* (to lead the fight for equality of the Slovenian language in schools, offices and in all public life), *the department for economic concentration* (to unite and lead the Slovenian economic forces, and deal with all issues related to the so-called transitional economy), *the section for foreign transport* (for the managing of foreign transport, railway, automobile and shipping associations and the promoting of trade and transport links), *provincial departments for Trieste, Istria, Gorizia, Carinthia and Maribor with potential subdivisions for Prekmurje* (for the accumulation of material for the issue of borders; it also helped the population in economic matters) and the *financial department* (responsible for covering the expenses of the National Council). On November 16, 1918 – when the State of SHS had already been formed, a further *department of culture* was established.

Through its activities, the National Council gradually developed into an authority in the Slovenian lands. In an extremely interesting process, national councils began to appear in the Slovenian lands and elsewhere in the monarchy, first as political bodies, then more and more as authorities. There was a duality of power that lasted until the dissolution of the old authorities. There were only a few open conflicts during that period. In Slovenian lands, the right to rule slowly and peacefully, without bloodshed, passed into domestic hands. Legitimate Austrian authority began to die out as a sovereign power, and the revolutionary Slovenian authority, exercised by the National Council and its subordinate bodies, was more and more effective every day.

With the establishment of the duality of power, the consciousness of Slovenian national liberation was increasingly expressed. This manifested itself in the first half of October 1918, when a public debate over the future regulation of the Yugoslav state developed between the most powerful political parties, the VLS and the Liberal Yugoslav Democratic Party (JDS). The debate expressed a high degree of Slovenian self-confidence at the time, since they discussed in the already existing Austrian state and before the eyes of its censorship the regulation of a future state in the Slovenian lands. On the Catholic side, they advocated an autonomist and republican Yugoslav state, while in the JDS they supported a unitarian, centrist and monarchic Yugoslav community.

In the Slovenian lands, the state relations with Austria were broken at a major national event on October 29, 1918 at the Congress Square in Ljubljana.

na. The event was attended by more than 30,000 people of all ages and backgrounds, some 200 Slovenian officers and soldiers, and all the leading Slovenian political representatives who were in Ljubljana at the time: Ivan Hribar, who presided the National Council in the absence of Anton Korošec (who was then in Switzerland, where he went to discuss with the representatives of the Kingdom of Serbia the establishment of a common Yugoslav state), representative of the Yugoslav Club and the VLS Lovro Pogačnik, deputy head of the Carniolan provincial Karel Triller, Representative of the Yugoslav Social Democratic Party Josip Kopač, Mayor of Ljubljana and JDS chair Ivan Tavčar, and the Bishop of Ljubljana, Anton Bonaventura Jeglic. In their speeches, political representatives welcomed the separation of Slovenians from Austria and the emergence of an independent state of Slovenes, Croats and Serbs (State of SHS), who had previously lived in the Habsburg Monarchy.

The Slovenian military played a prominent and important role in the act of national self-determination and the proclamation of the State of SHS, which was manifested on October 29, 1918. Lieutenant Mihajlo Rostohar spoke on behalf of The military, supported by the sentiment of the crowd, who understood and accepted the manifestation as the realization of Slovenian national independence. His appearance at the event was not planned, but Rostohar demanded that he speak, and so he did. In a brief address, he mentioned that soldiers were bound by heavy chains of extortionate loyalty to a foreign government, and then, with a sword drawn in his hand, broke the oath given to the Habsburg ruler and solemnly declared loyalty to the State of SHS. The soldiers did the same, and with their sabres drawn and bayonets repeated the oath of loyalty of their speaker. It was with the oath of the Slovenian army on that day, on October 29, 1918 that the Slovenian and Yugoslav statehood was born from the Yugoslav movement in the Slovenian lands.

The decision of the Slovenian military for Yugoslavia was not only declarative. On October 30 and 31, 1918, the military took control of Ljubljana with the existing Austro-Hungarian military force, which did not respond to the gathering, was still in the city. At his initiative, the National Council also dismissed German officials in prominent positions. Because the Council controlled all communications, it spread misinformation that confused the retreating units of the Soča (Isonzo) Army. This led to the disintegration of the Austro-Hungarian hinterland military organization. The former military factor of Austrian rule in western and central Slovenian lands fell apart.

Like in western and central Slovenian lands, the role of the Slovenian military was extremely important in Styria. Especially in the former German national-political "fortress triangle" Maribor-Celje-Ptuj, where the Germans had a hard time coming to terms with the dissolution of the Habsburg monarchy. Major Rudolf Maister acted most famously on November 1, 1918, when,

by the authority of the National Council for Styria, he took over military command in Maribor and the surroundings. At his request, the National Council appointed him general on the same day. General Maister disarmed the German *Schutzwehr* on November 23, 1918, who had remained in Maribor until then. The Slovenian military and administration officials became the sole rulers of the city and its surroundings, and based on Maister's Slovenian National Liberation Action, a dividing line with German Austria was formed around Radgona, Sentilj and Kozjak.

The military, which protected the national liberation and independence of the Slovenian nation, also contributed decisively to the then formal completion of Slovenian national political independence. When, by October 30, 1918, Ljubljana was already in the hands of the Slovenian military, they demanded from the National Council to immediately appoint a national government; should they have refused, the military would have taken control. This accelerated the formation of the first Slovenian national government. On October 31, 1918, the National Council of SHS in Ljubljana was appointed by the National Council of SHS in Zagreb, the supreme authority in the State of SHS. The rule of Vienna was irrevocably over. Already 18 earlier, the Slovenian writer Ivan Cankar described Vienna mockingly: "*Debel pijan filister leži pod Golovcem v sami srajci; na čelu potne kaplje, potne kaplje pod nosom; časih se izvije težek vzdih iz ožganib pljuč; oči so zaprte, samo trepalnica desnega očesa se je nekoliko vzdignila, in kalno oko gleda v spanju trudno in neumno. ... To je danes Dunaj.*" Vienna did not pay attention to Slovenians; in 1918, Slovenians claimed their position in history as a state-building nation.

VIRI IN LITERATURA

ARS – Arhiv Republike Slovenije, AS 1404, t. e. 23.

Otrin, Blaž in Čipić Rehar, Marija (ur.), *Jegličev dnevnik : znanstvenokritična izdaja* (Celje–Ljubljana, 2015).

Milčinski, Fran, *Dnevnik 1914–1920*, ur. Goran Schmidt (Ljubljana, 2000).

Ravnihar, Vladimir, *Mojega življenja pot : spomini dr. Vladimirja Ravniharja*, ur. Janez Cvirn, Vasilij Melik in Dušan Nečak (Ljubljana, 1997).

Naprej: glasilo jugoslavanske demokratske socialistične stranke – Ljubljana, letnik 1918.

Naši razgledi – Ljubljana, letnik 1969–1971.

Slovenec – Ljubljana, letnik 1918.

Slovenski narod – Ljubljana, letnika 1900 in 1918.

Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani – Ljubljana, letnik 1918.

.....

Baš, Franjo, "Muzeji, galerije, arhivi in spomeniško varstvo v Sloveniji 1918–1938", v: Lavrič, Jože, Mal, Josip in Stele, France (ur.), *Spominski zbornik Slovenije : ob dvajsetletnici Kraljevine Jugoslavije* (Ljubljana, 1939), str. 315.

Bizjak, Matjaž, *Slovenska vojska 1918–1919 in formiranje Dravske divizijske oblasti*, magistrska naloga (Ljubljana, 2001).

Brejc, Janko, "Od prevrata do ustave", v: Mal, Josip (ur.), *Sloenci v desetletju 1918–1928 : zbornik razprav iz kulturne, gospodarske in politične zgodovine* (Ljubljana, 1928), str. 160–215.

Cvirn, Janez, *Trdnjanski trikotnik : politična orientacija Nemcev na Spodnjem Štajerskem 1861–1914* (Maribor, 1997).

Čuček, Filip, *Svoji k svojim : na poti k dokončni nacionalni razmejitvi na Spodnjem Štajerskem v 19. stoletju* (Ljubljana, 2016).

Debeljak, Tine, *Pot k prvi slovenski vladi : ob 50-letnici osvoboditve* (Buenos Aires, 1970).

Dolenc, Ervin, "Narodna galerija", v: Drnovšek, Marjan in Bajt, Drago (ur.), *Slovenska kronika XX. stoletja : knjiga 1 : 1900–1941* (Ljubljana, 1995), str. 198.

Dolenc, Ervin, "Kulturni odsek Narodnega sveta", v: *Enciklopedija Slovenije* 6 (Ljubljana, 1992), str. 69.

Dolinar, France, *Odsotnost slovenske državne misli v prevratu 1918* (Buenos Aires, 1971).

Erjavec, Fran, *Sloenci : zemljepisni, zgodovinski, politični, kulturni, gospodarski in socialni pregled* (Ljubljana, 1923).

- Grdina, Igor, Hribar, Ivan** : *"jedini resnični radikalec slovenski"* (Ljubljana, 2010).
- Guštin, Damijan**, "Maister prevzame oblast v Mariboru", v: Drnovšek, Marjan in Bajt, Drago (ur.), *Slovenska kronika XX. stoletja : knjiga 1 : 1900–1941* (Ljubljana, 1995), str. 210–211.
- Herman, Uroš**, *Liberalizem na Celjskem med leti 1918 in 1921*, magistrsko delo (Maribor, 2016).
- Hribar, Ivan**, *Moji spomini : II. del* (Ljubljana, 1984).
- Janković, Dragoslav in Krizman, Bogdan (ur.)**, *Građa o stvaranju jugoslovenske države : 1. I–20. XII 1918 : I tom* (Beograd, 1964).
- Jerič, Josip**, "Narodni svet", v: Mal, Josip (ur.), *Slovenci v desetletju 1918–1928 : zbornik razprav iz kulturne, gospodarske in politične zgodovine* (Ljubljana, 1928), str. 144–160.
- Melik, Vasilij**, *Slovenci 1848–1918 : razprave in članki* (Maribor, 2002 [i.e. 2003]).
- Mikuž, Metod**, *Oris zgodovine Slovencev v stari Jugoslaviji 1917–1941* (Ljubljana, 1965).
- Perovšek, Jurij**, *Liberalizem in vprašanje slovenstva : nacionalna politika liberalnega tabora v letih 1918–1929* (Ljubljana, 1996).
- Perovšek, Jurij**, *Slovenska osamosvojitve v letu 1918 : študija o slovenski državnosti v Državi Slovencev, Hrvatov in Srbov* (Ljubljana, 1998).
- Perovšek, Jurij**, *Samoodločba in federacija : slovenski komunisti in nacionalno vprašanje 1920–1941* (Ljubljana, 2012).
- Perovšek, Jurij**, "Tavčarjevo župansko devetletje 1912–1921", *Studia Historica Slovenica* 17, št. 2 (2017), str. 559–615.
- Perovšek, Jurij**, *Slovenski prevrat 1918 : položaj Slovencev v Državi Slovencev, Hrvatov in Srbov* (Ljubljana, 2018).
- Pirkmajer, Otmar**, "V Ptuj ob prevratu", v: Švajncer, Janez J. (ur.), *Boj za Maribor 1918–1919 : spominski zbornik ob sedemdesetletnici bojev za Maribor in severno mejo na slovenskem Štajerskem* (Maribor, 1988), str. 405.
- Pleterski, Janko, Dr. Ivan Šušteršič 1863–1925 : pot prvaka slovenskega političnega katolicizma (Ljubljana, 1998).**
- Pleterski, Janko**, "K poročilu o knjigi 'Dr. Ivan Šušteršič 1863–1925'", *Časopis za zgodovino in narodopisje* 70=Nv35, št. 3 (1999), str. 505–511.
- Pleterski, Janko**, *Prva odločitev Slovencev za Jugoslavijo : politika na domačih tleh med vojno 1914–1918* (Ljubljana, 1971).
- Puš, Ludovik**, *Svoboda v polmraku* ([S. l.: s. n.], 1967).
- Rahten, Andrej**, *Od Majniške deklaracije do habsburške detronizacije : slovenska politika v času zadnjega habsburškega vladarja Karla* (Celje, 2016).
- Redlich, Joseph**, *Austrian war Government* (New Hawen–London–Oxford, 1929).
- Sancin, Ivo**, "Kako je bilo v Celju", v: Švajncer, Janez J. (ur.), *Boj za Maribor 1918–1919 : spominski zbornik ob sedemdesetletnici bojev za Maribor in severno mejo na slovenskem Štajerskem* (Maribor, 1988), str. 304–307.
- Seručar, Zdravko**, *Vojne akcije u Koruškoj 1918/19 godine : kratak pregled* (Beograd, 1950).

- Slavič, Matija**, "Državni prevrat v Mariborski oblasti", v: Mal, Josip (ur.), *Slovenci v desetletju 1918–1928 : zbornik razprav iz kulturne, gospodarske in politične zgodovine* (Ljubljana, 1928), str. 219–239.
- Stavbar, Vlasta**, *Politik Vekoslav Kukovec : politično delovanje do leta 1918* (Ljubljana, 2014).
- Šorn, Jože**, "Narodni svet v Ljubljani in njegov gospodarski odsek", *Prispevki za zgodovino delavskega gibanja* 23, št. 1–2 (1983), str. 55–62.
- Šorn, Jože**, *Slovensko gospodarstvo v poprevratnih letih 1919–1924* (Ljubljana, 1997).
- Štebi, Anton**, 29. oktober (Maribor, 1939).
- Štepec, Marko**, "Utrip vsakdanjega življenja v Ljubljani", *Studia Historica Slovenica* 14, št. 2–3 (2014), str. 379–394.
- Šuligoj, Ljubica**, "Ptujsko območje na prelomu stoletja do leta 1920", *Časopis za zgodovino in narodopisje* 65=Nv30, št. 2 (1994), str. 308–316.
- Švajncer, Janez J.**, "Slovenska vojska 1918–1919", v: Švajncer, Janez J. (ur.), *Boj za Maribor 1918–1919 : spominski zbornik ob sedemdesetletnici bojov za Maribor in severno mejo na slovenskem Štajerskem* (Maribor, 1988), str. 134.
- Ude, Lojze**, "Boj za Maribor in štajersko Podravje v letu 1918/1919", v: Švajncer, Janez J. (ur.), *Boj za Maribor 1918–1919 : spominski zbornik ob sedemdesetletnici bojov za Maribor in severno mejo na slovenskem Štajerskem* (Maribor, 1988) str. 127–128.
- Videmšek, Josip**, "Zadnji oktobrski dnevi leta 1918 v Celju", v: Švajncer, Janez J. (ur.), *Boj za Maribor 1918–1919 : spominski zbornik ob sedemdesetletnici bojov za Maribor in severno mejo na slovenskem Štajerskem* (Maribor, 1988) str. 308–309.
- Zečevič, Momčilo**, *Slovenska ljudska stranka in jugoslovansko zedinjenje 1917–1921 : od majniške deklaracije do vidovdanske ustave* (Maribor, 1977).
- Zečevič, Momčilo**, *Na zgodovinski prelomnici : Slovenci v politiki jugoslovanske države 1918–1929 : I. knjiga* (Maribor, 1986).
- Žuraj, Marko**, *Med regionalizmom in jugoslovanstvom : "liberalizem" na štajerskem med letoma 1918 in 1923*, zbirka Studia historica Slovenica 5 (Maribor, 2010).

DOI 10.32874/SHS.2019-10
UDC 94(497.4)"1918"
323.2(497.4)"1918"

Author: **PEROVŠEK Jurij**
Ph.D., Research Counselor
Institute of Contemporary History
Kongresni trg 1, SI-1000 Ljubljana, Slovenia

Title: **THE NATIONAL COUNCIL AND SLOVENIAN SELF-DETERMINATION IN 1918**

Studia Historica Slovenica

Časopis za družboslovne in humanistične študije / *Humanities and Social Studies Review*
Maribor, 19 (2019), No. 2, pp. 333–368, 105 notes, 7 pictures

Category: 1.01 Original scientific paper

Language: Original in Slovene (Abstract in Slovene and English, Summary in English)

Key words: National Council for Slovenia and Istria, Anton Korošec, National manifestation and self-determination of October 29, 1918 in Ljubljana, Slovenian military, National government of the State of SHS in Ljubljana

Abstract: With the establishment of the National Council for Slovenia and Istria (National Council) on August 16 and 17, 1918 in Ljubljana, Slovenian national politics embarked on a path of separation from Austria. The National Council has gradually developed into an authority in Slovenian lands. Legitimate Austrian authority began to die out as a sovereign power, and the revolutionary Slovenian authority, exercised by the National Council and its subordinate bodies, was more and more effective every day. In Slovenian lands, state relations with Austria were broken at a major national event on October 29, 1918 at the Congress Square in Ljubljana. The event was attended by more than 30,000 people of all ages and backgrounds, some 200 Slovenian officers and soldiers, and all the leading Slovenian political representatives who were in Ljubljana at that time. In their speeches, they welcomed the separation of Slovenians from Austria and the emergence of an independent state of Slovenes, Croats and Serbs, who by then lived in the Habsburg Monarchy (SHS State), and soldiers broke the oath given to the Habsburg Ruler and declared loyalty to the SHS State. The military played a prominent role in establishing a new, Slovenian rule, and decisively contributed to the formation of the first Slovenian national government. On October 31, 1918, the National Council of SHS in Ljubljana was declared the supreme authority in the State of SHS by the National Council of SHS in Zagreb.